

Onze Vogels

56e jaargang no.3, maart 1995

maandblad van de nederlandse bond van vogelliefhebbers

De

ssel

ORANJEBORST VLIJG-
PAPEGAAI (OPPOSITTA
GULIELMITERTII), GEFOTOGRA-
FEERD BIJ DE
HEER V.D.MEIJ.

DE RAKETSTAART PAPEGAAI *in het zonnetje*

TEKST EN FOTO'S: CEES SCHOLTZ.

DEZE KEER WIL IK U EENS WAT MEER VERTELLEN OVER HOE DE OPNAMEN VAN DE RAKET-
STAART PAPEGAAI TOT STAND ZIJN GEKOMEN, VOORDAT TOT PUBLICATIE KON WORDEN
OVERGEGAAN. KORT SAMENGEVAT HEEFT DIT EEN PAAR JAAR IN BESLAG GENOMEN EN IS ER
ZO'N SLORDIGE 2000 KM VOOR VERREDEN!

De eerste tip kreeg ik van de heer v.d.Meij uit Assen, waar ik zijn Witbuik caiques met de groene dijen fotografeerde. U weet, dat het echt geen eenvoudige opgave is om jonge Caiques op stok te krijgen. De heer v.d.Meij had er geen moeite mee. Ik hoop hem toch nog eens te strikken om zijn ervaringen op papier te zetten. Daardoor zouden immers andere liefhebbers van deze vogels ook kunnen profiteren van zijn bevindingen, en zodoende misschien kunnen komen tot een succesvolle kweek. Maar om op de Raketstaart papegaaï

terug te komen; hij vertelde me, dat hij op een tentoonstelling in Antwerpen een Raketstaart papegaaï had gezien. Alleen, de verlengde staartveren had hij tijdens de verhuizing verloren; deze waren als bewijs aan de buitenkant van zijn tijdelijke verblijf bevestigd.

Vervolgens heb ik me in België georiënteerd, om de eigenaar van deze vrij onbekende vogel op te sporen. Tijdens een Lori-tentoonstelling in Paal kon de bekende Lori-kweker de heer Vaes mij het adres en telefoonnummer geven van de heer De Laet

uit Haecht, in de buurt van Brussel. Het eerste telefonische contact was bijzonder bemoedigend: ik was welkom om deze vogel te fotograferen. Alleen moest ik wel even geduld hebben, omdat de Raketstaart in de rui was. Hij miste de verlengde staartveren, en dat is juist het karakteristieke element van deze vogel.

Na nog enkele telefoontjes werd er een dag afgesproken. Maar het noodlot sloeg die dag ongenadig toe. Bij het uitvangen liet de vogel sportaan één van zijn staartveren vallen. De heer De Laet heeft er nog alles aan

RAKETSTAART PA-
PEGAAL, GEFOTO-
GRAFEERD
BIJ DE HEER
VAN HAEFTEN.

gedaan om de veer zo natuurgetrouw mogelijk aan zijn staart te plakken. En ook ikzelf heb nogal wat gedaan om een zo aannemelijk mogelijke fotografische opname te maken. Je rijdt tenslotte niet voor niets zo'n kleine 500 km om met lege handen thuis te komen. Later, bij het zien van het diamateriaal, moet ik eerlijk bekennen, dat ik met een dergelijk resultaat niet bij de lezers van "Onze Vogels" voor de dag kon komen.

Wéér was een tentoonstelling in België de aanleiding om de heer De Laet te bellen. Hij bleek ook in het bezit te zijn van een Oranjeborst vijgparkiet, waarvan plotseling het wijfje was overleden. In het vrij uitgebreide en goed gedocumenteerde artikel over vijgparkieten van Dr.C.Billet kan de liefhebber veel gegevens over deze vogel putten. In een artikel in Lori-Journaal schrijft Rosemary Wiseman, hoe haar jongen van de Edward en de Dubbeloog vijgparkieten (*Opopsitta diophthalma*) van een wisse dood werden gered door het gebruik van Biotin. Degenen, die hierin geïnteresseerd zijn, moeten zeker de eerste uitgave van 1993 zien te bemachtigen.

Er zijn zeven soorten van de Oranjeborst vijgparkiet. Het is dus wel zaak, de juiste soort tot een paar samen te stellen. Dat was het euvel in het verleden. Men wist niet, wie bij wie hoorde en dan kreeg men de vreemdste koppels, die als er jongen grootkwamen, nimmer de originele natuurlijke nakomelingen opleverden die bedoeld waren.

Hij bezit de man van de *Opopsitta g.guiliemiterti*. Wanneer u ook in het bezit van een dergelijke vogel bent, hoop ik, dat u zich in verbinding stelt

met de heer De Laet, zodat er toch nog een succesvol vervolg kan komen. Daarom zou ik u willen aanmoedigen, uw resultaten ook eens op papier te zetten en de lezers van "Onze Vogels" hiervan deelgenoot te maken. U kunt stellig uw medekwekers hiermee een grote dienst bewijzen. In de toekomst zullen wij steeds meer zijn aangewezen op vogels, die wij zelf hebben gekweekt, waardoor er geen roofbouw vanuit de natuur behoef plaats te vinden.

"Ik ben", zo vertelde de heer De Laet mij, "op een ongewone manier aan deze vogels gekomen. Mijn werk voerde mij naar verschillende plaatsen op de aardbol. Ditmaal was ik in Midden-Frankrijk en daar kwam ik in contact met een Filippijnse mevrouw, die naar Europa was gekomen. Zij was in het bezit van enkele Raket- of Spatelstaart papegaaien. Zij hield deze vogels daar in de Filippijnen als huisdieren. Hier in Frankrijk zag zij de vogels zienderogen wegwijnen en dat ging haar aan het hart. Zij had namelijk de grootste problemen met de voeding. De vogels aten voornamelijk zonnepitten en weigerden elk ander voedsel. Trouwens, de opvang was in haar

ogen al evenmin perfect. Al met al was zij tevreden, dat de vogels in goede handen kwamen. Ik heb ze in een vorstvrije volière geplaatst".

Door de onbekendheid met deze familie zal het u wellicht vreemd in de oren klinken, dat deze familie uit een zestal soorten, met in totaal een negen ondersoorten, bestaat. De groep waarin deze Raketstaart thuishoort, bestaat uit een nominaatvorm met vier ondersoorten. Dan moet ik nu helaas even duur gaan doen, omdat de wetenschappelijke benaming een goede bepaling garandeert. De vogel die wij bij de heer De Laet aantreffen is de *Prioniturus discurus discurus*, die in het Nederlands ook wel Blauwkapvlagstaart papegaai wordt genoemd. Ik beschrijf het patroon van het verenpakje, zoals de heer De Laet mij heeft gedictieerd. De grootte is ongeveer 30 cm. Het verenkleed is overwegend groen; de boven- en achterkop, plus de zijkant van de kop tot onder het oog zijn blauwachtig groen, overlopend naar groen in de lagere delen. Borst en buik zijn geelachtig groen, de mantel is donkergroen, de vleugels zijn iets donkerder. De on-

ysel

De

WITBUIK CAIQUE
(*PIONITES LEUCOGASTER*), GEFOTO-
GRAFEERD BIJ DE
HEER V.D. MEIJ.

derkant van de slagpennen is groen, met een vleugje blauw; de blauwe slagpennen zijn geheel omzoomd. Dit wordt zichtbaar door twee gele stippen op de rug wanneer de vogel in rust is. Het vreemde is, dat ik dit toch opmerkelijke kenmerk nergens bij de kleurbeschrijving van deze vogel in enig boek of tijdschrift tegenkom. Op de foto is dit duidelijk te herkennen. De staartveren hebben twee verlengde veren van zo ongeveer 10 cm lengte, met daaraan een vlag of spatel. Bij de pop zijn deze veren iets korter.

Wanneer de vogels ruien, verliezen zij eerst één van de beide veren en wanneer deze ongeveer voor de helft weer is volgroeid, valt de andere uit. De robuuste snavel is bleek blauwachtig grijs; bij de man is de punt van de bovensnavel donkergrijs. De poten zijn grijsachtig blauw; de iris is bruin. "Die Filipijnse dame verteide mij, dat de vogels voornamelijk wonen op de flanken van de bergen, tot op grote hoogte. Ze komen naar beneden om zich te goed te doen aan allerlei soorten fruit en granen. Deze vogels worden door de inheemse bevolking veel als huisdier gehouden. Ze nemen de jonge vogel uit het nesthol en brengen hem verder met de hand groot. Ik heb twee paren in mijn volière. Wanneer ik 's morgens ga voeren, komen ze de eerste stukjes uit mijn hand eten. Het geluid dat zij produceren is zeker niet storend, integendeel: wanneer ze 's avonds actief zijn is het zacht fluitend van toon. De voeding voor deze diertjes is uiterst belangrijk en bestaat grotendeels uit een vruchtenmousse van paprika, banaan en vooral vijgen, waarvan ze alleen de fijne pitjes gebruiken. Het vruchtvlies laten zij liggen. Over nestgewoontes en eieren heb ik nog geen ondervinding opgedaan. Daarom is het te hopen, dat er inderdaad lezers zijn, die hier wel resultaten mee hebben bereikt, zodat ik van hun ondervindingen wat kan leren."

Voordien was ik in contact gekomen

met de heer Van Haeften uit Haalderen. Ook hij bezit een Raketstaart papegaai. Van zijn kant bestond er geen enkel bezwaar tegen het komen maken van een serie foto's. Helaas was het mannetje overleden en was hij alleen nog in het bezit van een vrouwtje. U kunt al aan het postuur zien, dat dit dier niet tot de discurus-groep behoorde. Hij was kleiner en wat opviel waren de beduidend kortere staartveren. Hij heeft veel weg van de Goudvlagstaart papegaai (Golden mantle racket-tailed parrot, *Prioniturus platurus platurus*). Wanneer u de tekening van de Groene vlagstaartpapegaai bekijkt (Green racket-tailed parrot, *Prioniturus luconensis*), zou hij ook hier veel gelijkenis mee vertonen. Wellicht zijn er lezers, die aan de hand van het fotomateriaal uitkomst kunnen brengen. Wat voor de betreffende mensen bijzonder belangrijk

is: in contact komen met bezitters van deze papegaaien, om gegevens uit te wisselen en behulpzaam te zijn om door tips en adviezen het juiste leefklimaat te scheppen om ze tot broeden te krijgen.

osel

De

TEKST EN FOTO'S: PETER OTTEN, DEURNE

Sinds de eerste september 1994 is de zanglijster in Nederland cultuurvogel. Dit tot grote vreugde van menig vogelhouder, maar tot teleurstelling van waarschijnlijk alle vogelbeschermers. De consternatie bij de laatsten is niet terecht, immers de vogels in de natuur ondervinden van deze aanwijzing geen enkele hinder. De vreugde van de vogelhouder anderzijds is wel begrijpelijk en een stuk illegaliteit verdwijnt, mijns inziens terecht. Het moet inmiddels duidelijk zijn, dat er ook met inlandse "insecteneters" goed te kweken is.

Over het uiterlijk van deze vogel zal ik kort zijn: de kleurplaten moeten voor zichzelf spreken. Enkele opmerkingen lijken me voor een goed begrip echter wel verstandig. De Latijnse naam is *Turdus philomelos*. Er zijn drie ondersoorten (*philomelos*, *clarkey* en *hebridensis*). De nominaatvorm komt in praktisch geheel Europa en een flink stuk van het aangrenzende Azië voor. In West-Europa en dus ook in Groot-Brittannië komt de ondersoort *clarkey* voor en *hebridensis* leeft op de Buiten-Hebriden en Skye. De eerste is meer bruingrijs, de tweede meer roestbruin en de laatstgenoemde is donkerder en meer aarde-kleurig. Zanglijsters zijn kleiner dan merels: de lengte bedraagt 23 cm. Het gewicht is omstreeks 80 gram. De grote lijster is ongeveer 15 % groter.

Meer opvallend dan het uiterlijk is de fabuleuze zang: ritmische series van "zinnen" die elk uit 1 tot 4 "woorden" bestaan. De zang is wel niet zo rijk als die van de merel, maar zeer welluidend en hoorbaar tot op een kilometer afstand. Er bestaat ook een zogenaamde subzang, zonder fluittonen en niet in koor gezongen zoals bij de meer sociale koperwiek. Alleen de

man zingt echt, poppen zingen soms wel zachtjes. In de vlucht en op de trek is de roep "sip", soms tijdens de trek ook een wat meer langgarekt "siep", maar dan veel korter dan bij de koperwiek. De alarmkreet laat zich omschrijven als "tjek" of "tsuk".

In zijn verspreidingsgebied mijdt de zanglijster droge, erg warme, zeer koude en besneeuwde gebieden. Hij geeft meer de voorkeur aan gebieden met bomen en struiken, waaronder een dikke humuslaag ligt. In de bergen stopt zijn verspreiding bij de boomgrens (Zwitserland maximaal 2200 m en Rusland 1200 m). Zowel

loofbos als gemengd bos genieten de voorkeur. Ook in cultuurlandschap voelt deze vogel zich thuis (bosjes, parken, heggen, kerkhoven, tuinen) en zelfs in het centrum van een stad. In België leven in het wild 150.000 paren en in Nederland tussen de 100.000 en 160.000.

Op meer geschikte plaatsen is de zanglijster standvogel, maar vogels uit Fenno-Skandinavië, Duitsland, Zwitserland, Polen en Rusland trekken 's winters naar gunstiger, meer zuidwestelijk gelegen gebieden. Ze trekken vooral 's nachts, hoorbaar, maar niet zichtbaar.

Lijster voerend.

usel

De

Jonge vogels die in augustus nog leven hebben iets minder dan 50 % kans dat ze een jaar later ook nog leven. Tijdens het tweede jaar valt van de rest ook nog eens 40 % af. De gemiddelde levensverwachting is dan ook niet erg hoog, hoewel de oudste geringde vogel 13 jaar en 9 maanden oud was.

Zanglijsters hebben een vrij spitse snavel, geheel anders dan die van een zaadeter. Ze eten dan ook weinig zaad, maar veel insecten en andere kleine dieren, huisjesslakken, regenwormen en in de herfst fruit en bessen (vuurdoorn, lijsterbes(!), vlier en andere). Regenwormen kunnen tot 94 % uitmaken van het dieet, (huisjesslakken tot 62 % (vooral in juli, augustus en september), rupsen tot maximaal 72 % en fruit en bessen tot 93 %. Huisjesslakken worden kapot geslagen op een meestal forse steen; zo'n plek wordt wel "lijstersmidse" genoemd (zie foto). In het algemeen is de vogel een opportunist: hij profiteert van wat er voorhanden is.

Zanglijsters zijn behoorlijk solitair, ook buiten het broedseizoen. Op trek vormen ze echter wel losse groepen. Blijvers hebben een winterterritorium. Zanglijsters zijn echter aanmerkelijk minder agressief dan kramsvogels of merels, hetgeen voor de volière een groot voordeel is. Bovendien zijn ze monogaam in de voortplantingsperiode. Een weggevallen echtgenoot wordt echter vlot vervangen.

In de broedperiode lokt het mannetje door zingen een vrouwtje. Het nestbouwen is het werk van het vrouwtje. Het nest bestaat van buiten naar binnen uit twijgjes, gras, mos en pleisterwerk van modder, koemest of verrot hout. Enkele dagen na de voltooiing wordt het eerste ei gelegd, vroeg in de morgen. Een ei is gemiddeld 25 x 20 mm en weegt 6 gram. Het is blauwgroen met enkele verdwaalde bruine stippen. Gemiddeld worden er bijna vijf eieren gelegd. Het uitkomen gebeurt tamelijk synchroon, na een broedduur van 13 dagen. Aan de voortplanting wordt gewerkt van maart t/m juli. Drie broedsels per jaar is normaal. Alleen het vijfde broedt, meestal vanaf het laatste of voorlaatste ei. Het mannetje broedt niet, maar zit wel vaak bij het nest. Soms voert hij de pop op het nest. De eierschalen worden meestal opgegeten. Beide ouders voeren de jongen, aanvankelijk is de man meer actief dan de pop. Het voedsel voor de jongen bestaat voor een groot deel uit regenwormen, maar later worden meer en meer andere ongewervelde dieren gevoerd, vooral insecten (rupsen, emelten). De uitwerpselen van de jongen worden de eerste tijd opgegeten, later wegge-

dragen. De man beschermt de nestjongen ook wel tegen regen. Dode jongen worden verwijderd, meestal niet erg ver van het nest. De jongen verlaten het nest na 13 of 14 dagen, bij verstoring echter vroeger. Aanvankelijk blijven ze in dichte dekking, maar drie weken later zijn ze zelfstandig.

Bij storing drukt de pop zich diep in het nest en verlaat dit pas als het niet anders kan. Vijanden worden soms aangevallen en bevuild met uitwerpselen. Roofdieren worden wegge lokt door "injury feigning", d.w.z. de vogel doet net of hij/zij gewond is en lokt aldus de vijand weg van het nest, meestal met succes. De jongen zijn echter uitermate kwetsbaar als ze pas zijn uitgevlogen. Vooral het enorme leger struinende katten vangt veel jongen weg.

IN DE VOLIERE.

Inmiddels is er legaal (België, Duitsland, Groot-Brittannië) of illegaal (Nederland) een flinke volièrepopulatie opgebouwd. De vogels hiervan zijn uitermate tam en planten zich goed voort. Zoals al eerder gezegd, mag de zanglijster sinds 1 september 1994 ook in Nederland legaal worden gehouden. Het zal dan ook binnenkort duidelijk worden, hoe het hier met deze vogel is gesteld, immers de gefokte jongen worden voortaan geregistreerd.

Het stapelvoedsel in de volière is geen enkel probleem: ze zijn goed in leven te houden met universeelvoer of -korrel en al mestkorrel voor braadkuijken (die bevat namelijk geen geneesmiddelen of andere ongewenste toevoegingen en is betrekkelijk goedkoop). In het broedseizoen geven we voorts eivoer en een tiental meelwor-

Bruine lijster.

men per vogel per dag.

Zodra de pop gaat nestelen, zorgen we voor de nodige materialen, dus ook voor modder. Kokosvezel, sharpie en haar is ongewenst, want het komt vroeg of laat in de magen van de jongen terecht. Een afwasbak met aarde wordt, zodra er eieren zijn, gevuld met een dertigtal regenwormen per dag. De bak moet vochtig blijven, niet in de zon staan en ook niet in de regen. Pieren lopen weg als het nacht is; we kunnen daar enigszins rekening mee houden. Als de jongen uit zijn, geven we geen meelwormen meer, hooguit witte, pas vervelde. We geven wel veel pieren; de grootte is niet van belang: de vogels maken die wel klein. Het is beter, vaak weinig te voeren dan weinig keren veel. Regenwormen worden op veel plaatsen overigens commercieel gekweekt en zijn te koop voor ongeveer 25 gulden per kilo. Hoewel pieren het beste voedsel vormen voor de eerste zes dagen, is het me ook vaak gelukt jongen groot te krijgen met gekookte maden en dito meelwormen, bestrooid met een weinig gistocal. Na zes dagen (de jongen zijn dan geringd met een ring van 4 mm, met ventielslang of leukoplast), geven we naast de regenwormen ook meelwormen, die we enkele dagen vóór het voeren laten eten van 9 delen broodmeel en 1 deel gistocal, of van het voedsel dat we de oudervogels gaven, liefst gemalen. Andere insecten zijn welkom (krekels, sprinkhanen, buffalowormen) en zonder deze zal het skelet te weinig verbenen. Ook kunnen we vanaf de tiende dag kattevoer uit blik en/of geweekte kattedroogvoer bijvoeren. We kunnen de jongen ook vanaf een dag of acht met de

ter geweekte kattedroogvoer en nog later korrels. In een (kist)kooi zijn de jongen sneller zelfstandig dan in de voliëre. In ieder geval moeten de jonge lijsters uitgevangen worden vóór het volgende kroost uitkomt.

Zanglijsters komen het best tot hun recht in een voliëre van bijvoorbeeld 3 x 2 x 1 m (l x h x b), maar ze zijn eventueel ook in een flinke kooi te kweken. Van dit laatste ben ik geen voorstander. Andere vogels in dezelfde voliëre vormen altijd een probleem, soms een onoplosbaar probleem (voedselconcurrentie, opeten van andermans eieren en/of jongen). Met huis- en ringmussen zijn ze wel te combineren, als we de kleine vogels maar leren eten uit een kooitje met gaas, waar de mussen wel, maar de lijsters niet bij het voer kunnen.

Enige aankleding met dennetakken is aan te bevelen, maar niet noodzakelijk. Een houten bakje van 15 x 15 en 10 cm hoog is een uitstekende nestgelegenheid als er een plankje vóór zit en een en ander droog hangt en niet in de zon of tegen een hete muur. Sommige vogels bouwen een heel slecht nest. Ik heb meermaals moeten ingrijpen door het nest te vervangen door een bewaard lijster- of merel-nest. De pop maakt van de meeste veranderingen geen probleem. Alleen storingen vanaf de tiende dag moet men vermijden; de jongen springen dan veel te vroeg uit het nest en zijn dan niet meer terug te plaatsen.

Vergeleken met de merel, is de zanglijster een veel idealere voliërevogel. Merels kunnen, onaangekondigd, op elk tijdstip buiten de rui, plotseling uiterst agressief worden en dan is het niet uitgesloten, dat één van de twee

trekkelijk kleine ruimtes. Van de zanglijster zijn er echter veel minder mutaties dan van de merel.

Van deze kleurafwijkingen is bruin de oudste. Het is een warm, kaneelkleurig bruin, veel mooier dan dat van de merel. Deze eigenschap vererft geslachtsgebonden.

Fraai, maar zonder tekening, is de satinet, door sommigen consequent foutief als albino aangeduid. Het feit, dat ook deze eigenschap geslachtsgebonden vererft, bewijst trouwens al zonder meer dat het géén albino is; albino vererft altijd autosomaal-recessief. Het dons is donkerbeige, ook dat toont aan dat we met een satinet te maken hebben. De vogel is echter praktisch wit, waarschijnlijk doordat het oorspronkelijke pigment niet al te donker is. Ze hebben ook rode ogen, en dat is erg lastig, want daardoor zien ze erg slecht. Uit een split man kunnen we satinet poppen fokken, maar met deze poppen is bijna niet te kweken. Het is te proberen in een schemerdonkere voliëre. In de praktijk zal het dus ook erg moeilijk zijn, een satinet man te kweken, immers de pop moet satinet zijn en de man minstens (en bij voorkeur!) split. Het aardigste is te kweken met een dubbele split man en een bruine pop. 25 % van de jongen is dan satinet (poppen), 50 % is bruin (mannen en poppen) en 25 % is wildkleurig, maar altijd dubbelsplit (mannen).

Helaas worden witte jongen door de ouders vaak niet gevoerd en later verwijderd. Het is mijn ervaring, dat poppen echter wennen aan witte jongen in het nest; oudere poppen zijn dan ook, wat dit betreft, veel betrouwbaarder.

Ik hoop, dat er in de toekomst meer kleurvariaties zullen verschijnen. Hoewel ik niet denk dat er mooiere mutaties bij zullen zijn dan die we nu al hebben, is een verrassing niet uitgesloten. Wellicht zijn die kleuren er zelfs al, maar hoorden we er niet van, omdat men illegaal zanglijsters hield. In ieder geval heeft de zanglijster, nu die legaal als cultuurvogel mag worden gehouden, betere kansen, zowel in de natuur als in de voliëre.

Literatuur:

S.Cramp: Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa. Vol.V. Oxford/New York, 1988, pag. 989 e.v.

hand grootbrengen, met hetzelfde voer. Het is wel veel werk, maar de vogels blijven later veel makker. Uitgevoegen jongen eten vrij vlug levend voer (goed gevulde meelwormen), la-

letterlijk gesloopt wordt. Met lijsters heb ik dit probleem nooit gehad. Ze dreigen wel eens, of snappen met de bek, maar vechtpartijen heb ik bij een koppel nooit gezien, ook niet in be-

Satinet lijster

In de komende serie artikelen gaan we ons bezighouden met de vraag: hoe kunnen we onze kleurkanaries, en dan vooral de basisvogels, verbeteren?

Niet dat wij geen mooie vogels meer hebben, maar steeds weer zullen wij moeten bijstellen om kwaliteitsvogels te kunnen blijven fokken.

In de komende artikelen zullen wij komen met veel fokervaringen en met gegevens uit experimenten, met aantekeningen vanuit een grote groep ervaren kwaliteitsfokkers. De praktijk zal dus de boventoon voeren. Eerst echter vanuit de aantekeningen enkele wensen.

De internationale benamingen voor onze kleurkanaries.

Dit juichen wij van harte toe, al is het alleen maar om tot eenheid te komen in de warwinkel van benamingen. De eenvoudige fokker ziet in feite al lang door de bomen het bos niet meer. Gelukkig bracht het jaar 1993 ons de benamingen nieuwe stijl voor de kleurkanaries.

Theoretisch zal dit weinig problemen geven. In de praktijk zal het nieuwe naamsysteem echter lange tijd nodig hebben om gemeengoed te worden. Een voorbeeld: in de praktijk zal voorlopig wel niemand vragen aan een fokker: "Zeg, heb jij voor mij een zwart met gele, witte of rode pop?" Natuurlijk zal hij voorlopig nog vragen naar een groene, blauwe of roodbrons.

Verder is er bij de niet intensieve vetstofkanaries een grote opening in schimmelvormingen. Schimmelvormingen ontstaan in de topjes van de contourbevedering. Dit komt voor als oversluiert of als gehamerd. Over deze vormingen komt men weinig informatie tegen.

Vanuit de kruising Kapoetsensijs x kanarie zijn veel veranderingen gekomen. Zoals verondersteld, heeft dit vogeltje niet alleen het rood gebracht, maar ook een verandering in het type van de kanarievogel, een structuurverandering, de ivoorfactor, de mozaïekfactor, plus ook nog een verandering in de schimmelvorming bij onze kanaries. Niet weinig dus!

Oversluiering ontstaat in feite, doordat in groten getale topjes

van de contourbevedering door een zeer fijne constructie kleurloos worden. Door deze vorm krijgt men uit de hoeveelheden een aaneengesloten veld, oversluiering genaamd. Deze schimmelvorming is in de rood- en geelfok niet gewenst.

Wél de gehamerde schimmelvorming, welke overlappend gevormd wordt in de contourbevedering, waardoor ongeveer 1/3 van de contourbevedering in de topjes schubvormig deze oplettingen vertonen.

De oversluierte schimmelvormingen zijn alleen bruikbaar bij de mozaïekfok.

De ervaren roodfokker zal in de fok gesplitst in intensief- en niet-intensief-richting zijn fokparen samenstellen.

Voor de intensieffok is het nodig, forse, goed gebouwde, doorgekleurde en kort bevederde vogels te gebruiken tegen de forse, goed gebouwde en doorgekleurde, licht gehamerde vogels, die eveneens niet te lang bevederd mogen zijn.

Voor de niet-intensieffok kan men bij-

voorbeeld een mooi gevormde en goed doorgekleurde licht gehamerde kanarie tegen een volle, goed gevormde en doorgekleurde volledig kort gehamerde kleurkanarie paren. Ook de contourbevedering van deze vogels mag niet te lang zijn; dit is een veel voorkomende fout bij de niet-intensieffok.

De jongen uit deze fok moeten ongeveer in de cirkel komen van kort gehamerde vogels vanaf de snavel tot aan de staartplant. Ik schrijf "kort", daar bij te lange contourbevedering de schimmelvlokken te groot worden.

Deze vogels zullen vanwege deze vorm van schimmelvorming nog vele jaren als ZALM door het leven gaan.

Uit deze roodfok kan men het mes aan twee kanten laten snijden. Bij volle oversluiering is dit niet mogelijk, maar gehamerde korte schimmelvorming is bruikbaar bij de fok van veel kleurkanariegroepen. Meer informatie hierover zal in vervolgartikelen naar voren komen.

Maar nu nog de grote wens van veel fokkers: een internationale standaard voor onze vogels. Deze zou veel irritatie en ongemak oplossen op de internationale tentoonstellingen. Nu zien we, dat toppers in eigen land worden weggekeurd in het buitenland; niet alleen op diepte en vorming van kleurtinten, maar ook op formaat. Een voorbeeld uit deze groep wil ik de lezers niet onthouden:

De C.O.M.-TT 1993 te Duitsland. Een ervaren kwaliteitsfokker van goudisabellen in; in eigen land diverse malen boven de 90 punten. In Duitsland werden ze weggekeurd naar 83 punten. Een verschil van maar liefst 7 punten per vogel. Ra, ra, hoe kan dat?

Maar, gezien eerdere ervaringen, werden er door dezelfde kweker ook twee forse goudisabellen, fokvogels, ingezet, die volgens onze normen te bruin en te grof bestreepd waren. Wat denkt u? Deze werden wereldkampioen in hun groep!

Daar zulk soort voorvallen zich vaak voordoen, en er dus kennelijk grote verschillen in opvattingen zijn over de verschijningsvormen van onze kleurkanaries, zou een internationale standaard de oplossing zijn.

Verder valt het ons op, niet alleen internationaal, maar ook in eigen land, dat de mooie, goed gevormde volle kleurkanarie (het Harzertype) de voorkeur gaat krijgen op de tentoonstellingen. In iedere standaard komt naar voren, dat een goed gevormde kleurkanarie een ideale lengte moet hebben van 14 cm. Door de jaren heen is hier echter te weinig op gelet, niet alleen in de fok, maar ook achter de keurtafel. Het eindresultaat is, dat we een teveel aan tengere vogels hebben, die veel fokproblemen met zich meebrengen. Gelukkig is hierin voor de liefhebber verandering aan het komen.

Uit ervaringen:

Wist u dat:

- * er veel vogels zijn met te weinig volume en gewicht?
- * een goed gevormde kanarie minimaal 24 gram weegt, met een grootte van 14 cm (een vuist vol)?
- * er veel vogels niet evenredig en vol gebouwd zijn?
- * op de TT's veel vogels verschijnen die te klein zijn, te tener, met te kleine en te platte kopjes (aalkopjes), te dunne hals, te dunne pootjes/teentjes, intensieve vogels met te lange contourbevedering, vogeltjes die in ruststand de 13 cm niet halen?
- * er door te lange contourbevedering veel bevederingsfouten ontstaan?
- * men in het buitenland andere normen heeft voor de kleurkanaries dan bij ons?

Klassieke kleuren.

Groene en bruine vogels met de volle

ontwikkelingsfactoren moeten in het buitenland ook volle dieptetint hebben: diep zwart of diep bruin.

Agaat en isabel met de 1ste reductiefactor zijn, ondanks een vermindering, een middentint, ook wat betreft de hoorndelen. Ze moeten dus een diepere kleurtint hebben in het bestrepingpatroon dan bij ons vaak het geval is.

Door deze sterkere vorming der kleur krijgt men een iets bredere bestreping en komt bij iedere vogel de flankbestreping niet in het gedrang.

Ook op de omzoring der pennen wordt streng gelet; deze moet zo smal mogelijk zijn.

Alle andere normen lopen in het buitenland ongeveer parallel met de onze.

Nu de hamvraag: Wat is er met onze vogels aan de hand? Hebben wij vooral de klassieke kleuren, vanaf de inbreng der nieuwe kleuren, verwaarloosd? Hebben wij teveel gefokt van de goede klassieker naar variant en vervolgens de zogenaamde klassieker hieruit weer terug naar klassiek? Deze fok is absoluut fout. Veel reducteringen en totaalbeletters breken meer af dan hetgeen wordt beoogd. Hieruit ontstaat ongemerkt een verwatering van kleuren. Hebben wij niet te dikwijls, vaak om financiële redenen, ons teveel toegelegd op de variantenfok? Dit ten koste van onze goede, klassieke vogel?

In onze sport moeten we ervan uitgaan, dat wij eerst kwalitatieve klassieke vogels moeten hebben om vanuit deze basis de goede varianten te

blijven fokken.

Variantenfok is in de meeste gevallen een doodlopende eenrichtingsweg. Op de fok van de kwalitatieve klassieke kanarie komen wij nog uitvoerig terug.

Verder nog een advies: fok op zeker, ook in 1995. Zorg, dat u voldoende kennis krijgt, theoretisch en praktisch, in uw fokrichting met de juiste vogels. Heeft u niet veel ervaring of bent u onvoldoende onderlegd, laat u dan nooit verleiden tot massa-fok; hieruit komt hooguit een zeer laag percentage TT-vogels (toevalsprodukten). De meeste vogels hieruit zijn verder minder geschikt als fokvogel en alleen geschikt voor de opkoper. Dit kost u handenvol geld, daar u voor uw klassieke vogels meestal dumprijzen krijgt. De opkoper maakt onze vogelsport echt niet rendabel.

Fok alleen met kwaliteitsvogels, welke geselecteerd, geselecteerd en nog eens geselecteerd worden en die komen uit probleemloze ouders. Bent u onvoldoende onderlegd, laat u dan begeleiden door een ervaren, vertrouwde, succesvolle fokker uit uw buurt.

Verder kunt u beter met minder vogels fokken, welke komen uit echte, kwalitatieve ouders. Alleen naar de top fokken is een gave, weggelegd voor slechts weinig fokkers. Maar door koppeling met ervaren kwaliteitsfokkers gaat het veel sneller en veiliger, althans dat is onze ervaring.

Wacht u verder voor de mooi-prater, die dikwijls financieel is ingesteld en/of voor de beterweter met weinig ervaring, die zelden op de grote TT's met eremetaal uit de bus komt. Ook dit brengt veel teleurstelling met zich mee en kost u alleen maar leergeld. Het verschijnsel is een ziekte, komende uit de tijd waarin we leven. Maar, een gewaarschuwd man telt voor twee.

Wordt vervolgd.

Bij de foto's*

Foto 1: Isabel met geel schimmel pop.

Foto 2: Bruin met geel schimmel pop.

Kolibries in gevangenschap

door Prof.Dr.Anthonie Stolk.

Van het begin af aan heeft de schoonheid van het verenkleed van de kolibries (Trochilidae) de bewondering van ons mensen opgewekt.

Reeds lang voordat in de negentiende eeuw hun vrij dikke balgjes (huidjes) in Europa door de mode-industrie in het groot werden verwerkt, werden ze al voor het vervaardigen van allerlei soorten sieraden gebruikt door de inheemse bewoners van Zuid-Amerika en Mexico.

Het ligt voor de hand, dat de groeiende voorliefde van ons mensen voor het houden van tropische vogels leidde tot de wens om ook deze kleine gevleugelde edelstenen in gevangenschap te houden.

De eerste serieuze importen in Europa dateren uit het begin van de twintigste eeuw. In de eerste periode had men met een groot aantal mislukkingen en hoge sterftecijfers te doen. Deze vonden hun oorzaak in de duur van het transport, gedurende welke tijd men niet kon voorzien in de behoefte aan vers voedsel, alsmede in het grote gebrek aan kennis betreffende de samenstelling van hun voedsel. De kolibries werden immers uitsluitend met koolhydraten gevoerd, als gevolg waarvan ze in korte tijd te gronde gingen door een gebrek aan eiwitten.

Het vervoer van kolibries gebeurt tegenwoordig per vliegtuig en daarmee

is de eerste oorzaak van de enorme sterfte vrijwel geheel weggenomen. Daar komt nog bij, dat sinds die tijd de levenswijze van de kolibries zoveel beter bestudeerd is, dat men de levensvoorwaarden in gevangenschap aanmerkelijk heeft kunnen verbeteren.

Daardoor blijkt het thans mogelijk te zijn om kolibries zonder grote verliezen te vervoeren en in Amerika en Europa verschillende jaren in leven te houden. Ook is het gelukt om kolibries in gevangenschap te kweken, wat men lange tijd voor onmogelijk heeft gehouden.

Het spreekt wel vanzelf, dat kolibries zich het gemakkelijkst aan hun gevangenschap aanpassen, als ze daarbij in hun geboorteland blijven en men dient bewondering te hebben voor wat op dit punt reeds door enige deskundigen in Brazilië is bereikt.

Aangezien kolibries zo bijzonder ge-

voelig zijn voor prikkels en zo buitengewoon snel, vereist de vangst alleen al bijzonder speciale technieken.

Hun veelal grote kwetsbaarheid heeft geleid tot het gebruik van bijzonder lange, buigzame, aan het uiteinde met lijm bestreken stokken, die een opvallende gelijkenis met hengels vertonen. Daarmee wordt de vogel met een snelle beweging aangerakt op het moment dat hij bezig is om voedsel uit een bloem te halen. Het resultaat hiervan is, dat de vogel zich dan niet meer bewegen kan.

Deze vangtechniek schijnt wel de beste resultaten te geven. Wel moet dan de op die manier gevangen vogel nauwgezet met een oplosmiddel worden ontdaan van alle kleefstof, die zich voornamelijk aan de vleugels heeft gehecht.

De vogel wordt dan verder onbeweeglijk gehouden door hem in een katoenen buisje te steken, dat iedere vleugelbeweging verhindert en gelijktijdig zorgt, dat er zo goed als geen warmteverlies optreedt. Op die manier kan de vogel zonder noemenswaardig risico over grote afstanden worden getransporteerd.

Het contact met ons mensen schijnt kolibries, waarvan het gedragspatroon meer dan bij andere vogels herinnert aan dat van insecten, ternauwernood opgewonden of angstig te maken.

Ook in de vrije natuur geven ze blijk van een verrassend vertrouwen in of wellicht meer onverschilligheid voor ons mensen. Naar het schijnt hindert het ze in het geheel niet, dat men ze voorzichtig aanraakt of zelfs vasthoudt, een eigenschap die hun behandeling vergemakkelijkt. Daardoor kan men ze immers in volkomen bewegingloze toestand kunstmatig vervoeren. Hiertoe steekt men hun snavel in een speciaal, met vloeibaar voedsel gevuld buisje. Het voedsel wordt dan met behulp van de tong opgezogen, precies zoals ze in de vrije natuur bij een buisvormige bloem doen.

Tegenwoordig worden kolibries (zowel voor vluchten van enige uren als bij intercontinentale transporten) vervoerd in geklimatiseerde containers, waarin een bepaald aantal vogels zij aan zij is neergelegd, ieder exemplaar bewegingloos in een katoenen omhulsel. Hierbij is van betekenis, dat iedere vleugelbeweging en ook elk agressief optreden volkomen onmogelijk is. Voorts dat men ze desondanks zo snel en zo vaak mogelijk voorziet van het voedsel, dat voor dergelijke opgewonden vogels voortdurend vereist is.

De eerste kleurmutatie bij de agapornis cana

"Van de Agapornis cana zijn ons geen mutaties bekend", schreven wij in het decembernummer 1994 van Onze Vogels. Hierop kregen we als reactie een foto in handen, die ons meteen op andere gedachten bracht. Er is wel degelijk een mutatie bekend!

Bij die foto kregen we ook nog de volgende toelichting.

De geschiedenis van het houden van en kweken met Agaporniden begon reeds in de vorige eeuw. Hun populariteit kregen ze echter pas definitief, toen er allerlei kleurmutaties gingen optreden. Tegenwoordig gaat de belangstelling uit naar twee richtingen: de kleurmutaties en de wat zeldzamere soorten.

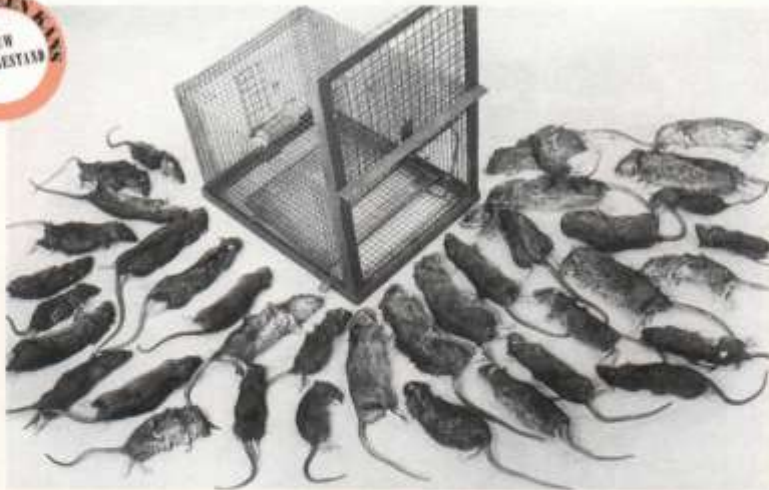
De eerste kleurmutatie heeft zich waarschijnlijk voorgedaan bij de Agapornis personata, waarvan een blauw exemplaar uit het wild werd gevangen. Bij alle soorten Agaporniden zijn intussen mutaties bekend, met uitzondering van de cana en de swinderniana. Bij deze laatste is dat niet verwonderlijk, want de soort wordt slechts zelden in de handel aangeboden en is nog nooit gekweekt.

Des te verwonderlijker is het, dat bij de veelvuldig ingevoerde en gekweekte cana tot nu toe nog geen

kleurmutatie optrad. Maar dit klopt nu niet meer, want in de zomer van 1989 slaagde een Amerikaanse kweker erin, een gele Agapornis cana te kweken. Volgens mededeling van deze kweker gaat het hier om een pop, die als jong een normaal gekleurde bevordering had, maar tijdens de jeugdruï volledig geel werd. De felgele kleur bevindt zich over het gehele lichaam. De foto is helaas niet erg fraai, omdat de vogel in een nogal kleine kooi was ondergebracht.

Het is overigens nog steeds niet bewezen, dat het hier daadwerkelijk om een mutatie gaat. Pas als uit deze vogel split-jongen worden gekweekt, die in de volgende generatie deze gele kleur opnieuw opleveren, is het bewijs geleverd, dat het hier inderdaad een erfelijk vastliggende kleurafwijking betreft.

De redactie.

GEEF ZE GEEN KANS IN UW VOGELBESTAND

door André Bruggeman.

Onder deze titel wil ik al degenen, die zeer begaan zijn met de gezondheid van hun vogels, dit totaal nieuwe systeem van vangkooi voorstellen. Een systeem, waarmee u zowel muizen als ratten in één en dezelfde kooi kunt vangen!

Eerst even in het kort een woordje om aan te geven, waarom het noodzakelijk is om dit ongedierte zo snel mogelijk op te ruimen.

Een muisje, ach, u ziet het amper en veel eten doet het diertje ook niet. Maar ze zijn allesbehalve zinnelijk! En als ze erin slagen, het vogelvoeder te verontreinigen, zit u erg in de fout: gezondheidsproblemen zijn dan zeker niet ver weg. Bovendien, waar één muisje zit, zitten er ook twee, en u kunt wel raden wat dit betekent. Daarboven zijn ze met z'n allen 's nachts ook nog echte nestverstoorders.

Over de rat wil ik u verwijzen naar een eerder geschreven artikel in 1988, pag. 466-469. Dan bent u gewaarschuwd. Maar ook als u dat niet heeft gelezen, weet u maar al te goed, dat ratten van een heel wat groter formaat zijn en dat hun daden zeker niet gering zijn te noemen. Lang geleden is het mij tweemaal overkomen, dat een rat mijn volière was binnenge-

drongen. Toen heb ik plechtig gezworen, dat het mij geen derde keer zal overkomen. Ik kan u verzekeren, dat er maar enkele vogels over waren; of ze nu hoog sliepen of laag, of waar dan ook, ze waren allemaal dood. U bent gewaarschuwd.

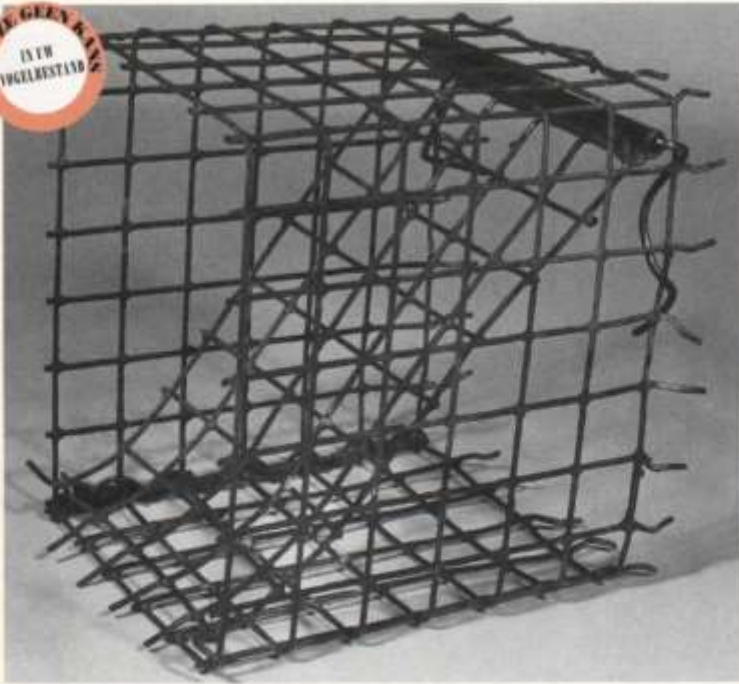
En nu terzake, zodat u misschien morgen al aan de slag kunt om zo'n vangkooi na te maken. Veel heeft u

immers niet nodig. Vogelgaas waar geen muis doorheen kan en dat dik genoeg is om er een rat zijn tanden op te laten stukbijten. Op bijgaande foto's kunt u zien hoe een en ander in elkaar steekt.

Het idee, dat nieuw is, kreeg ik na het zien van een TV-uitzending. Waar zo'n uitzending al niet toe kan leiden. Deze behandelde de diverse syste-

DEZE GEVAAR
IS IN
INGEWIKKELD

men die er over de hele wereld bestaan om muizen te vangen. Het gevaar voor de gezondheid van de mens en de enorme schade die ze aanrichten kregen ook de nodige aandacht. Er werden ongeveer vijftien systemen besproken. Alleen het Japanse model kende ik nog niet; dit leek me trouwens ook te ingewikkeld om na te maken.

Het hier getoonde model is het meest veilige, simpele en volledige, want het is een vangkooi voor zowel muizen als ratten en dat hebben de meeste andere systemen niet. Ik hoop, dat u hiermee geholpen bent.

Bij de foto's:

Foto 1. Bovenaanzicht met geopende deur. De afmetingen kunt u zelf aanpassen. Deze is 20 cm hoog, 30 cm breed en 40 cm lang. De deur en de wanden hebben een omgeplooid rand, waardoor de kooi goed wordt afgesloten. Dit exemplaar heeft drie toegangen, maar met twee kan het even goed. In het midden is een beugeltje van draad bevestigd om het lok-aas vast te zetten.

Foto 2. Een gevangen rat. Het komt eveneens voor, dat er tot drie muizen tegelijk in zitten. Vergeet niet, een handvat eraan te maken en een goede sluiting voor de deksel deur.

Foto 3. Deze foto brengt in beeld, hoe zo'n toegangshuisje eruit ziet en hoe het dient te werken. Een korte toelichting: Aan een koperen buisje wordt gaas vastgesoldeerd en met een roestvrije draad er doorheen wordt

het deurtje op z'n plaats gehouden. Muizen en ratten hebben vrij vlug in de gaten, dat dit deurtje omhoog bewegen kan worden. Zo sluipen ze naar binnen, om zich te goed te doen aan de aantrekkelijke maiskolf. De terugweg is echter afgesloten. Foto 4. De vangkooi van het eerder geschreven artikel. Zo te zien worden ratten bestreden. Die zijn echter nooit klein te krijgen. Verdere woorden overbodig!

Deze kooi is aanmerkelijk groter, en bij ietsje te veel wind kan de deur dichtvallen.

Het nieuwe systeem heeft misschien niet zoveel aantrekkingskracht als het hier getoonde, maar het is er toch een goede aanvulling op. Het heeft tevens het voordeel, dat het niet telkens opnieuw hoeft te worden opgesteld en gespannen. Het kan erg goed verdekt worden opgesteld, of afgedekt met takken, zoals bij mij in een nabij gelegen bos. Ook kan er geen vogel ongewild in komen te zitten.

DEZE GEVAAR
IS IN
INGEWIKKELD

use!

De!

door H.J. van Grouw.

4

4

Crème-ino

MUTATIES BIJ DE LACHDUIF 4

Ino.

Bij een ino-mutatie kan er sprake zijn van een totale of een bijna totale reductie van het melanine (zowel eukals phaeomelanine). Bij een totale reductie is er sprake van een albino. Een duif met een bijna totaal gereduceerde pigmentatie is een crème-ino (bij andere vogelsoorten wordt deze mutatie ook wel satinet genoemd). Omdat ook het melanine uit de ogen (bijna) verdwenen is, hebben deze mutaties rode ogen.

De crème-ino is één van de oudste mutaties. In de 16e en 17e eeuw werd van deze kleur al melding gemaakt. De albino is van recentere datum. Deze werd voor het eerst in 1930 in Japan gefokt. Sinds enige jaren is de albino ook (weer) in Nederland.

Op dit moment leeft bij veel mensen nog de gedachte, dat de crème-ino een kweekprodukt is uit de (perzikkop-)wildkleur en albino. Door middel van dergelijke kruisingen zouden de wildkleuren steeds lichter en de albino's steeds donkerder worden, waardoor crème-ino zou ontstaan. Dit is onjuist. Crème-ino en albino zijn twee aparte mutaties, die ook elk op een andere wijze vererven. Dit verhaal is misschien ontstaan uit het feit, dat de crème-ino te combineren is met andere kleuren. Crème-ino gecombineerd met perzikkop-wildkleur geeft crème-ino's die een diepe crème-ino hebben. Wanneer echter crème-ino met isabel of phaeo wordt gecombineerd, ontstaat er een vogel die albino lijkt,

maar die genetisch nog steeds crème-ino is. Aangezien een "donkere" crème-ino geprefereerd wordt, verdient het aanbeveling, deze mutatie alleen te combineren met (perzikkop-)wildkleur.

In het nest zijn de ino-vogels te herkennen aan hun helder rode ogen. Crème-ino is dan in eerste instantie niet te onderscheiden van albino. Na verloop van tijd echter zullen de ogen van de crème-ino donkerder kleuren en eenmaal in de veren is van echt wit geen sprake meer. De albino blijft helder rode ogen behouden. Omdat bij deze vogel al het melanine uit het oog verdwenen is,

zijn albino's gevoeliger voor fel licht. Toch zien zij niet noemenswaardig slechter dan andere kleuren lachduiven. Er komt echter bij de albino een oogafwijking voor die wel ernstige gezichtsproblemen veroorzaakt. Een vogel met deze afwijking heeft sterk uitpuilende ogen die, van voren gezien, helemaal doorzichtig zijn. Een dergelijk oog wordt wel een glas oog genoemd. Door de "glazige" laag op het oog wordt de breking van het licht in het oog

dusdanig veranderd, dat de duif niet scherp meer kan zien. Deze duiven zullen, wanneer zij eenmaal zijn uitgevlogen, alleen op de grond blijven scharrelen, omdat zij de stokken niet kunnen vinden. Het vinden van het voedsel en het water blijkt meestal geen probleem te zijn. Vogels die behept zijn met dit probleem dienen niet voor de fok gebruikt te worden. Dit probleem wordt mogelijk versterkt door albino's onderling te kruisen, hoewel dit niet zeker is. Uit veiligheidsoverweging is het aan te raden om albino's uit albino maal split te fokken.

Albino

De
sel

NAAMGEVING

Wetenschappelijke naam: *Pterocles exustus*.
 Engels: Chestnut-bellied Sandgrouse.
 Frans: Ganga ventre brun.
 Duits: Braunbauch Flughuhn.

Tekst en foto's: M. Hoogerwaard.

Het Roodbuikzandhoen

VERSPREIDING

Er zijn 6 ondersoorten beschreven: *P.e.exustus* komt voor ten zuiden van de Sahara-woestijn van Mauretanië tot Soedan. *P.e.olivascens* komt voor in Zuidoost-Ethiopië, Somalië, Kenya en Tanzania. *P.e.floweri* komt voor in Egypte. *P.e.elliotti* komt voor in Zuidoost-Soedan, Noordoost-Ethiopië en Somalië. *P.e.erlangeri* komt voor in West- en Zuid-Arabië. *P.e.hindustan* komt voor in Zuidoost-Iran, Pakistan en Noordwest-India. In 1960 is deze soort geïntroduceerd op Hawaï.

BESCHRIJVING

De lengte is ongeveer 32 cm. Het vrouwtje is iets kleiner.

Het mannetje

Hij heeft een zandkleurige borst, rug, kop en vleugels. De wangen en oorstreek zijn geelachtiger. De vleugeldekveren hebben zwartbruine punten, waardoor een schubtekening ont-

staat. De vleugelslagpennen zijn zwart met lichte randen. Naar de uiteinden toe is de staart donker bruin, met name de verlengde staartpennen. Op de borst bevindt zich een zwarte band, die van vleugelbocht tot vleugelbocht loopt. De buik is diep roodbruin. Ogen, snavel en poten zijn donker van kleur. Het loopbeen is bedekt met een lichtkleurige bevedering.

Het vrouwtje

Zij heeft een zandkleurige borst, kop, rug en vleugels. Deze kleuren zijn echter lichter dan bij het mannetje. Op de rug en de vleugels heeft ze een streeptekening op de bevedering. In de nek en op de kop en borst zijn dit weer vlekjes. Op de wangen en rond de oorstreek is deze tekening nagenoeg verdwenen. De buik is diep roodbruin, maar heeft ook een lichtere bruine streeptekening.

Jonge vogels

Jonge vogels zijn bij de geboorte zandkleurig met een witte streeptekening. Later krijgen ze eerst een teke-

ning zoals de hen, alleen minder scherp. Jonge mannetjes verkleuren bij de eerste volledige rui.

LEVENSWIJZE IN NATUURLIJK MILIEU

In het wild komen deze vogels veelal in woestijnachtige gebieden voor waar zeer grote temperatuurschommelingen voorkomen: overdag tot meer dan 40 graden C en 's nachts rond het vriespunt. In gevangenschap levert dat dan ook geen problemen op. Alleen bij aanhoudende vorst zet ik ze in een binnenvolière. Zandhoenders zijn vooral bekend om hun manier van watertransport. Het mannetje bezit namelijk een sponsachtige borstbevedering, waarmee hij water kan halen voor de jongen. Om een waterpoel te bereiken vliegen ze soms enkele uren. Hier lopen ze dan in, zodat de borstbevedering zich vol kan zuigen. Als dit gebeurd is, vliegen ze terug naar de plaats waar de jongen rondlopen. Deze steken hun kopjes in de borst van het mannetje en nemen op die manier vocht op. Ver-

2

der eten ze in het wild voornamelijk fijne zaden van diverse planten en grassen.

KWEEKERVARING MET ROOD-BUIKZANDHOENDERS

Mijn eerste kennismaking met deze zandhoenders was op een vogelbeurs in 1984, waar een los mannetje in een looper zat. Deze vogel heb ik gekocht omdat ik het een aparte vogel vond. Verder wist ik totaal niets van de soort. Ook andere mensen konden me op dat moment niet verder helpen. In een boekenstand op diezelfde beurs lagen een aantal vogelgidsen waar zandhoenders instonden. Toen werd mij snel duidelijk, dat ik met het Roodbuikszandhoen te doen had en dat het een woestijnvogel was.

Thuisgekomen heb ik de vogel in een volière gezet. Hij gedroeg zich rustig en pikte vrolijk wat in het rond. Diezelfde avond heb ik in allerlei boeken zitten snuffelen om maar zoveel mogelijk te weten te komen over deze vogels. Helaas was de informatie schaars. In de eerstvolgende dagen heb ik wat andere liefhebbers opgebeld die diverse kwartels en patrijzen hadden. De meesten kenden de vogels niet. Toch bood een liefhebber mij direct een koppeltje aan. Het liep bij hem al een poosje in de volière en uitzicht op nakweek was er eigenlijk niet. Zodoende wilde hij ze wel van de hand doen. De koop was dan ook snel gesloten. Nu had ik in ieder geval een koppel.

Een paar maanden later beide de handelaar, bij wie ik de eerste vogel had gekocht, dat hij nog een koppel had. Dit paar was bij hem ingeruild voor andere vogels. Ook dit koppel heb ik erbij gehaald en bij de andere vogels in de volière geplaatst. Door een verbouwing moesten ze in een grote binnenvolière lopen van 9 x 3 meter. De andere bewoners waren een koppel Chucarpatrijzen en een koppel Harlekijnkwartels. Verder vlogen er diverse koppels grote parkieten in. Op de bodem lag een flinke laag zand met wat boomstronken, stenen en takken, om de vogels wat afleiding te geven. In de hoeken had ik bossen dode wilgetakken e.d. neergezet.

In het voorjaar van 1985 miste ik 's

morgens één van de zandhoenvrouwtjes. Na enig speurwerk vond ik haar achter een bos takken in de hoek van de volière, broedend op 3 eieren. Dit was een complete verrassing. Dankzij wat onderzoekwerk in verscheidene boeken wist ik, dat de broedduur 22 tot 23 dagen moest zijn, en dat het vrouwtje overdag en het mannetje 's nachts broedt. Dit werd prima gedaan. Als de een op het nest zat, hield de ander min of meer de wacht en verjaagde andere vogels, als ze te dicht in de buurt kwamen. Het nest stelde overigens niet zoveel voor: wat korte stukjes hout in en om een kuiltje in het zand, dat was alles.

De eieren zijn ovaal. Er is haast geen verschil tussen de stompe kant en de punt van het ei. De kleur is beigebruin met donkere en lichtbruine onregelmatige vlekjes.

Na 24 dagen broeden waren de ouders gestopt. Er waren ook geen kuikens. De eieren waren koud. Misschien zijn ze onbevruucht, dacht ik. Voorzichtig maakte ik een ei open. Tot mijn grote verbazing zat er een prachtig volgroeid kuiken in, maar dan wel dood. Ook in de andere twee eieren zaten volgroeide, dode kuikens. Wat mij wel direct opviel bij het openmaken was, dat het eivlies erg taai was en dat de kuikens erg nat waren. Een conclusie die je daaruit kon trek-

ken was, dat de luchtvochtigheid te hoog was geweest. Die schommelde in de volière rond de 60 % relatieve luchtvochtigheid. Zandhoenders zijn hoofdzakelijk woestijnvogels, dus zullen ze wel een lagere luchtvochtigheid nodig hebben. Maar hoe laag? Dat wist niemand mij te vertellen en het stond ook in geen enkel boek.

Inmiddels was ook het andere koppel met broeden begonnen. Ook zij hadden 3 eieren. Ook hier verliep het broeden prima. Alleen was de afloop precies dezelfde als bij het andere koppel. Bevruchte eieren, maar niet uitgekomen. Beide koppels hebben een paar weken daarna nog een keer eieren gelegd en bebroed. Helaas weer met hetzelfde resultaat, ondanks het betere weer, waarbij de luchtvochtigheid schommelde tussen 50 en 55 procent.

In 1986 zijn er door beide koppels weer eieren gelegd. Ook nu verliep het broeden weer prima. Eén keer bestond het nest zelfs uit 4 eieren. Maar zelfs dat mocht geen jongen opleveren. Dus maar weer hopen op het volgende jaar. Dat jaar leverde echter geen enkel ei op. De reden hiervan was een verhuizing naar de nieuwe volière. Dus weer maar wachten op een volgend jaar.

De vogels zaten nu in een buitenren van 4 vierkante meter, die half overdekt was. Op de bodem groeide wat gras en brandnetels. Ook lagen er boomstronken. In de hoeken werden weer bosjes riet gezet, waar ze achter konden kruipen om te broeden. Dit is

3

zeker belangrijk, omdat ze beschut willen zitten om te broeden.

De vogels zaten in het voorjaar van 1988 een jaar in hun nieuwe volière, dus moesten ze er wel aan gewend zijn. Ze konden dus gaan broeden. Helaas bleef dit ook nu weer achterwege. Er werd geen enkel ei gelegd. Zou de nieuwe omgeving dan zoveel aanpassing vragen?

Vroeg in het voorjaar van 1989 werden er nog wat extra bundels riet in het hok gezet. De koppels en het losse mannetje werden in aparte rennen geplaatst. Misschien was dat het probleem, dat ze niet genoeg rust hadden en elkaar te veel stoorden. De eerste volière was immers 27 vierkante meter groot voor 9 grondvogels. Nu zaten er 5 op 4 vierkante meter. De verhuizing van de koppels had in ieder geval succes, want na een paar weken zaten allebei de paren weer te broeden. Nu zaten ze echter wel buiten. Helaas was het behoorlijk vochtig weer, waardoor ik niet veel hoop meer had. Maar wie weet, het kon ook beter gaan nu ze buiten zaten.

Inmiddels was ik via Vogelpark Waisrode aan een Duits kweekverslag gekomen. Hierin werd vermeld, dat de dieren zelf gebroed en de jongen grootgebracht hadden. Het kon dus wel. Maar helaas wilde het mij maar niet lukken. Ook in 1989 niet. Je gaat er dan ook steeds vaker aan denken om de eieren in de broedmachine te leggen. Maar hoe zit het dan met de luchtvochtigheid? Ik wist in ieder geval, dat de dieren zelf gaan broeden. Het liefst had ik natuurbroed. En dan maar steeds hopen, dat er een paar mooie dagen met veel zon komen op

het moment dat de eieren moeten uitkomen. Maar helaas, de weergoden gaven geen hulp als het nodig was.

In 1990 legde maar één koppel eieren. Het andere deed niets. Zouden ze misschien te oud worden? Gelukkig hadden ze in 1991 allebei weer eieren. Er was echter weer geen resultaat, terwijl de bevruchting zeer goed was. Maar zelden werd er een onbevrucht ei gelegd.

In 1992 heb ik de knoop voor mezelf doorgehakt. Ik zou het met een broedmachine proberen. Van een kennis kreeg ik een kleine motorbroedmachine in bruikleen. De luchtvochtigheid werd op 50 procent afgesteld. De eieren van de eerste ronde - 3 in totaal - werden erin gelegd. Deze kwamen van één koppel. Het andere koppel deed nog niet veel en zou ook de rest van dit seizoen niets doen.

Na 10 dagen werden de eieren geschouwd. Er waren er 2 bevrucht. Na 23 dagen waren er nog geen kuikens. Nog twee dagen gewacht, maar nog steeds niets. Toen heb ik maar een ei opengemaakt. Er zat een dood maar volgroeid kuiken in. Zo te zien was er nog te vochtig gebroed.

Inmiddels hadden de dieren voor de tweede maal eieren gelegd. Deze werden onmiddellijk overgeplaatst naar een vlakbroedmachine, waarin de luchtvochtigheid op 45 % stond. Het motorbroedmachientje kreeg ik absoluut niet lager dan 50 %. Ook van deze eieren waren er weer twee bevrucht. Zou het dan nu wel lukken? En ja hoor, na 23 dagen was er een ei aangepikt en in het andere ei hoorde ik het jong ook piepen. Eindelijk succes, dacht ik, maar helaas. De vol-

gende ochtend was het aangepikte jong dood. Het was nauwelijks verder gekomen dan de avond ervoor en was dus waarschijnlijk te zwak. Ook het andere jong was in het ei doodgegaan. Maar hieraan was weer te zien dat ook dit te vochtig bebroed was. Gelukkig hadden de zandhoentjes weer 3 eieren gelegd. Nu werd de luchtvochtigheid teruggebracht naar 40 procent, iets wat overigens niet meeviel. Het lukte enkel door alle ventilatieopeningen open te zetten. Weer waren er twee eieren bevrucht. Na 23 dagen waren de eieren weer aangepikt. Nu ging het wel goed. Vier uur later was er een jong zandhoentje geboren. Het eerste, nadat ik 8 jaar met deze vogels bezig geweest was. Voor jezelf maak je dan wel een klein vreugdedansje. Spijtig genoeg is het andere ei niet uitgekomen. Waarschijnlijk was dit toch te zwak. Het andere kuikentje liep al parmantig door de broedmachine. Ondanks zijn zeer korte pootjes en grote lichaam deed hij een beetje zwaar aan.

De kunstmoeder stond inmiddels al klaar. Ze was aangepast om zandhoentjes op te fokken. In verband met de aparte drinkgewoontes van jonge zandhoenders had ik een spons gemonteerd waar eventueel vocht uit gehaald kon worden. Ook stond er een gewoon waterbakje met rode kniekers en een pipet lag klaar om water te kunnen geven. Verder stond er nog een bakje opfokkruid in.

Maar één kuikentje grootbrengen valt ook niet mee. Gelukkig kon ik bij een collega-liefhebber een nestje jonge Chinese dwergkwartels lenen die even oud waren. Nu zat het zandhoentje tenminste niet meer alleen. Misschien deed hij de eet- en drinkgewoontes van de kwartels wel na. En inderdaad, hij at zonder problemen. Maar drinken had ik hem niet zien doen. Ook de spons werd niet gebruikt. Wanneer ik hem er met zijn snaveltje induwde, dronk hij wel wat, maar onvoldoende. Dan maar met het pipetje beginnen. Dat ging uitstekend. Het drinken hieraan had hij zo door. Om de 3 uur diende ik hem water toe. Ik begon hier 's morgens mee om 6.30 uur en de laatste maal was 's avonds om 21.30 uur. Na een tiental dagen zag ik, dat hij ook met de kwartels meedronk uit het bakje met de

knikkers. Vanaf toen werd het aantal watertoedieningen teruggeschroefd. Na 4 weken stopte ik met water toedienen via een pipet. Hij dronk nu volledig zelfstandig. Inmiddels was hij goed gegroeid en al driemaal zo groot als de Chinese dwergkwartels. Als opfokvoer kregen ze inmiddels "opfok I en II" gemengd.

Aan het zich ontwikkelende verenpakje te zien, dacht ik aanvankelijk met een jong vrouwtje te maken te hebben. Hier zat ik echter behoorlijk naast. Dit was een soort jeugdkleed, waarin ze sprekend op de vrouwtjes lijken. Alleen de tekening is minder scherp.

Na een paar maanden ging de vogel ruïen. Nu kwam beetje bij beetje het verenkleed van een mannetje te voorschijn. Die rui duurde overigens wel vrij lang. Of dit normaal is weet ik niet. Het duurde bijna vier maanden, voordat de rui voltooid was. Nu is hij, wat de kleur betreft, identiek aan de oude mannetjes. Alleen het formaat is nog wat kleiner, maar ook dat zal nog wel veranderen. Ondertussen zit hij in een buitenvolière en eet ook alleen maar zaad.

Ik heb de vogel geringd met een 6 mm ring, en dat op een leeftijd van 8 weken. Dat lukte toen maar net. Eerder ringen heeft geen zin, daar de diertjes maar een heel klein achterteentje hebben en zodoende de ring verliezen als ze te vroeg worden geringd.

Bovenstaand verhaal heb ik geschreven in 1992. Ruim een jaar later heb ik er het volgende aan toegevoegd.

Na het succesvol kweken van dat ene zandhoentje in 1992, was alle hoop een beetje gevestigd op 1993. En niet geheel onterecht, zou later blijken.

In het voorjaar hadden alle twee de koppels eieren gelegd, die meteen de broedmachine ingingen. Ook de tweede ronde eieren ging de broedmachine in. Alle eieren had ik gemerkt en een aparte plaats in de machine gegeven, zodat ik later, als er kuikens zouden zijn, precies wist uit welk ei ze kwamen, om voor verdere nakweek onverwante paren te kunnen samenstellen.

Na 23 dagen waren de eerste twee kuikentjes uit het ei gekropen. Nadat ze opgedroogd waren, zijn ze in de kunstmoeder geplaatst. Het grootbrengen ging allemaal voorspoedig.

Vijf dagen later zouden de eerste eieren van het andere koppel uit moeten komen. Dit was erg belangrijk, want dan kon ik verder met onverwante koppels. Helaas is het nooit zo ver gekomen. De thermostaat heeft waarschijnlijk een keer geweigerd en daardoor is de temperatuur in de machine veel te hoog geweest, met als resultaat, dat ik 8 bevruchte eieren kon weggooien. Daarna zijn er geen eieren meer gelegd, zodat we weer het volgende jaar af zullen moeten wachten.

Ondanks deze pech heb ik toch twee jongen grootgekregen. Toen de vogels hun jeugdkleed kregen, zat er toch wel verschil in de scherpste van de tekening. Later, toen de vogels hun volwassen kleed kregen, bleek dat de vogel met de scherpste tekening een popje is en de andere, de minder scherp getekende, een man. Waarschijnlijk zijn ze dus op jonge leeftijd al te seksen. De toekomst zal dit moeten uitwijzen.

De rui van jeugdkleed naar volwassen kleed duurde weer zo'n vier maanden. Toch schijnt dit gebruikelijk te zijn bij zandhoenders. Van buitenlandse kwekers van diverse andere zandhoensoorten hoorde ik hetzelfde verhaal.

Tot zover mijn ervaringen met de Roodbuikzandhoenders. Het aantal vogels bij liefhebbers is zeer gering. We zullen dus zuinig moeten zijn op wat we hebben, om deze soort voor de liefhebberij te behouden. Mijn ouderkoppels zijn inmiddels al minstens 10 jaar oud en waarschijnlijk ouder, want het waren importdieren. Mochten er andere liefhebbers/kwekers zijn van deze vogels, dan zou ik daar graag mee in contact komen, want ik zou graag ook in de toekomst

willen beschikken over onverwante, gezonde en sterke vogels.

Martin Hoogerwaard
Hoek 39
4271 BH Dussen.

Geraadpleegde literatuur:

- * Elsevier gids van de Europese vogels, door: H.Heinzel, R.Fitter, J.F.Parslow.
- * Bustards, Hemipodes and sand grouse, Birds of dry places, door: Paul A. Johnsgard.
- * A complete checklist of the birds of the world, second edition, door: Richard Howard and Alick Moore.
- * The birds of Zimbabwe, door: Michael P. Stuart Irwin.
- * Birds of the Middle East and North Africa, door: P.A.D.Hollom, R.F.Porter, S.Christensen, Ian Willis.
- * Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa, The Birds of the Western Palearctic. Vol.4, door: Stanley Cramp.
- * Grzimek, Het leven der dieren, deel 8 (Vogels, deel 2), door: Prof.-Dr.Bernard Grzimek.
- * Spectrum Dierenencyclopedie Band 7, door: Dr.D.Hillierins.

Bij de foto's:

Foto 1: Volwassen Roodbuikzandhoen pop.

Foto 2: Roodbuikzandhoenkuiken van 1 dag oud.

Foto 3: Eieren van de Roodbuikzandhoen.

Foto 4. Volwassen Roodbuikzandhoen man.

Foto 5: Roodbuikzandhoenkuiken van 5 weken oud.

DE JAPANSE MEEUW

(*Lonchura domestica*)

Een eerste verkenning

Een probleembeschrijving.

De gemengde afkomst maakt van de Japanse meeuw een uniek, maar voor genetisch en kleuronderzoek een problematische vogel.

Waarschijnlijk zijn enkele rassen van **Lonchura striata**, te weten **L.s.acuticauda** en **L.s.swinhoei** uit het zuidelijk deel van China de stamouders van de Japanse meeuw (Panjer e.a., 1985). Aanvankelijk leken ze veel op de Spitsstaartbronzemannetjes, maar in de zestiger en begin zeventiger jaren zijn ze ter "verbetering" van de kleur op grote schaal gebastardeerd met de Witkopnon (**Lonchura maja**), de Zwartkopnon (**L.maja atricapilla**) en de Bruinborstrietvink (**L.casthaneothortax**).

Het infokken van genoemde soorten heeft ook zijn invloed gehad op andere kenmerken dan de kleur. Snavel- en pootvorm, alsmede de gehele lichaamsbouw, verraden invloeden van de nonnen.

Naar Panjer (mondeling) zou het infokken van andere soorten door de serieuze liefhebber sinds 10 - 15 jaar niet meer plaats vinden.

Kenmerkend voor de vogelliefhebberij is het streven naar een in een standaard vastgelegd ideaaltipe. Door strenge selectie en door in stamverband te fokken zijn de gevraagde kenmerken vast te leggen. De invloed van de individuele liefhebber, zijn vertaling van het ideaalbeeld, maar ook de genetische samenstelling van de vogels waaruit hij zijn stam opbouwt en de omgevingskenmerken waarin de vogel opgroeit, laten een vogeltype ontstaan dat kenmerkend is voor die bepaalde fokker.

Fokkers die de verschillende nonnensoorten inkruisten, veranderden het oorspronkelijke bronzemantype naar het nonmodel, terwijl daarnaast andere fokkers door selectie vanuit de oorspronkelijke vorm te werk gingen en het bronzemanmodel modificeerden. Beide vormtypen vinden we in de moderne Japanse meeuw terug. Met name in de roodbruine vinden we het nontype terug. Ze zijn wat ronder van

vorm, met kortere staarten en forsere, kegelvormige snavels. Het bronzemantype is slanker, met een langere staart en een langere, smallere snavel.

Beide elementen, het infokken op grote schaal van ander genetisch materiaal en het selecteren vanuit de oorspronkelijke vorm, hebben geleid tot een gecompliceerd genotypisch-fenotypisch beeld.

Het onderzoek zal langs twee lijnen moeten plaatsvinden: een reconstructie van het genetische materiaal, hiervoor is het noodzakelijk zowel de Witkop- als de Zwartkopnonnen in het onderzoek te betrekken, evenals de Bruinborstrietvink en het Bronzemannetje. Daarnaast zal door het analyseren van kruisingen tussen mutaties en door chemisch en microscopisch onderzoek inzicht verkregen moeten worden in de werking van de verschillende mutaties bij de moderne Japanse meeuw.

Beschrijving van de mutaties.

De "wildvorm".

Hoewel we in de strikte betekenis van het woord niet van een wildvorm kunnen spreken (zie boven), wordt in het algemeen de zwartbruine als de uitgangsvorm gezien. Men moet zich

echter realiseren, dat deze kleur is ontstaan door selectie en door het inkruisen van andere soorten.

De kleurstoffen die we in het verenkleed van de Japanse meeuw aantreffen, zijn eumelanine en phaeomelanine. Of alle bruine kleuren door phaeomelanine worden voortgebracht, is nog niet met zekerheid vastgesteld. De aanwezigheid van bruin eumelanine is niet uitgesloten. Om dit vast te stellen is nader onderzoek noodzakelijk.

Naast chemisch en microscopisch onderzoek kan ook de grijsfactor in dit onderzoek een rol spelen. Met name zwartgrijze vogels die een bruine bijkleur vertonen (bij de meeste exemplaren is dit wellicht door selectie eruit gefokt), zijn geschikt voor verder onderzoek.

Opvallend is, dat de huidskleur van de zwartbruine nestjongen lichter lijkt dan die van de mokkabruine. Wellicht speelt de invloed van de non hierbij een rol.

Uit de combinatie zwartbruin x zwartbruin kunnen de nakomelingen zeer variabel van kleur zijn. Vooral als op zich twee identieke vogels uit verschillende stammen met elkaar worden gekruist is dat het geval. In goed doorgefokte stammen zijn de verschillen tussen de jongen veel geringer.

usel

Mokkabruin.

Deze mutatie reduceert het zwart-eumelanine, met name in de secundaire baardjes (radius). De variatie in fenotypen is groot, zelfs tussen nestgenoten. De poot- en snavelkleur is variabel, lopend van bruinachtig tot zwart. Bruin in de snavel wordt algemeen veroorzaakt door eumelanine.

Het mokkabruintype is wellicht langs twee wegen verkregen:

- door mutatie ontstaan uit de zwart-bruine;
- door selectie uit "oude" stammen met zeer weinig "nonnenmateriaal". Wellicht levert deze laatste vorm redelijk stabiele stammen op. Genetisch gezien is de verhouding van deze beide vormen ten opzichte van de zwart-bruine interessant.

Bruin.

Door volledig wegvallen van het zwart-eumelanine ontstaat een volledig bruine vogel. De bovensnavel is vrijwel zwart(bruin). Waarschijnlijk is dit type door selectie uit mokkakleurige gefokt. De kleurstof bestaat uit weinig zwart eumelanine, verder phaeomelanine en waarschijnlijk bruin eumelanine.

Roodbruin.

Het zwartbruin eumelanine is vervangen door phaeomelanine. Aangezien de snavel uitsluitend eumelanine bevat, moet de bruine snavelkleur bij deze vogels een gevolg zijn van de aanwezigheid van bruin eumelanine. Het is niet uitgesloten, dat ook in de veren bruin eumelanine aanwezig is. Deze autosomaal recessief verervende mutatie is waarschijnlijk niet identiek aan de geslachtsgebonden recessief verervende bruine kanarie en zebrovink. Het kleurtype is meer vosbruin, vandaar de naam roodbruin. Door selectie in de richting van steeds egalere vogels kan zowel de hoeveelheid eumelanine als de hoeveelheid phaeomelanine zijn toegenomen.

De snavelkleur varieert van volledig "nonnenblauw" tot een bruine bovensnavel met blauwachtige ondersnavel en alle variaties daartussen.

De snavelvorm, maar ook het gehele type van de roodbruine, voorzover ik dat heb kunnen constateren, doet denken aan de lichaamsbouw van de nonnen.

Roodbruine Japanse meeuwen vertonen naar Fred Panjer (mondeling)

een verlaagde vitaliteit. De veren breken sneller.

Volgens de literatuur vormt de roodbruine een multiple allelomorfie met de mokka en de zwartbruine (en vrijwel zeker ook de bruine). Het is nog onduidelijk of hier sprake is van de "klassieke" multiple allelie serie.

Grijs.

De grijsmutatie verhindert phaeomelanine-vorming. Hierdoor resteert eumelanine. Of het phaeomelanine volledig verhindert wordt, kan onderzoek aantonen. Een bruine bijkleur wijst niet per definitie op de aanwezigheid van phaeomelanine.

Grijzen vertonen, anders dan de roodbruinen, geen degeneratieverschijnselen. In combinatie met roodbruin ontstaat een licht gepigmenteerde vogel. Volgens de huidige theorie wordt dit veroorzaakt door de zeer hoge concentratie phaeomelanine in de roodbruine, die door de grijsfactor niet volledig wordt verdrongen. De bruine kleur kan echter ook wijzen op de aanwezigheid van eumelanine in de betreffende vogels.

De nieuwere mutaties, pastel en ino, zijn vooralsnog buiten beschouwing gelaten en komen later aan de orde. Ik heb ze echter wel in schema 1 opgenomen.

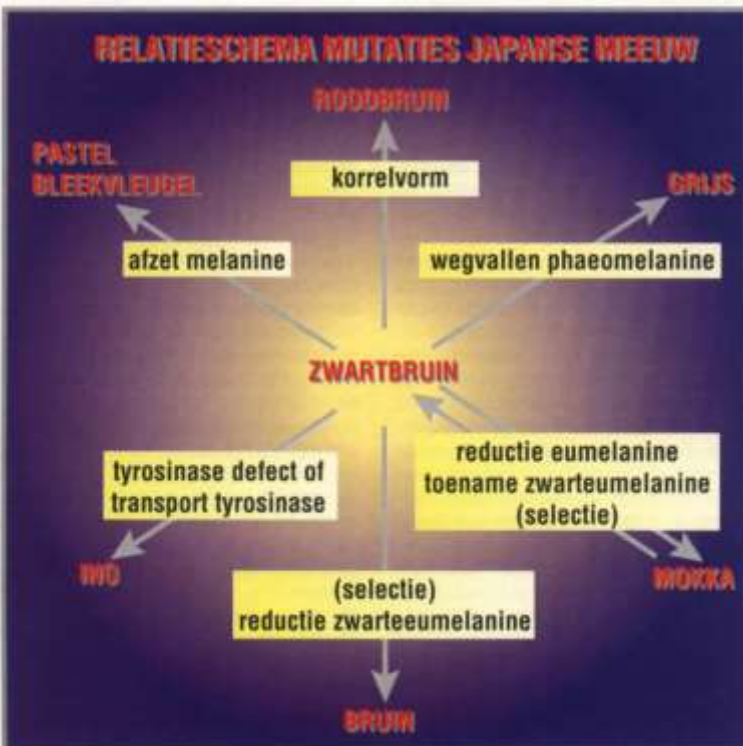
Op basis van de hiervoor gegeven informatie kan een voorlopige hypothese worden opgesteld. Ik geef deze in een relatieschema weer.

Met dank aan Fred Panjer en Frans van der Aa voor het verstrekken van de benodigde informatie;

Speciaalclub Japanse Meeuwen van de N.B.v.V., voor het ter beschikking stellen van foto's en informatie; Fred Panjer en andere leden van genoemde vereniging, voor het beschikbaar stellen van vogels ten behoeve van kleur- en veeronderzoek.

Opmerkingen en aanvullende informatie worden bijzonder op prijs gesteld.

Wordt vervolgd.

Schema 1. Vermoedelijke relaties tussen de verschillende mutaties bij de Japanse meeuw.

DE HAGEDASH IBIS

Tekst en foto's:
Maarten de Ruiter, Duitsland.

De Hagedash ibis (*Bostrychia hagedash*) is een typische Afrikaanse ibis-soort, welke ten zuiden van de Sahara wijdverbreid is. Hier is hij lokaal algemeen langs rivieren in savannes en open bos aan te treffen. De laatste decennia heeft de soort zich, met behulp van de mens, zelfs nog verder kunnen uitbreiden, doordat hij optimale levensomstandigheden gevonden heeft bij door mensen aangelegde wateringskanalen en waterreservoirs. De Hagedash ibis leeft paarsgewijze (vooral in de broedtijd) of in groepjes van tot 30 dieren, hoewel ook reeds groepen van 200 en meer dieren waargenomen zijn.

Het voedsel bestaat voornamelijk uit insecten, maar ook andere ongewervelde dieren (wormen, slakken), amfibieën en reptielen worden gegeten. In tegenstelling tot vele andere ibissoorten zoekt de Hagedash ibis zijn voedsel voornamelijk aan land, tussen het gras.

In het Vogelpark Walsrode leeft een

kleine groep in de grote vrije vlucht volière, samen met Rode ibissen, Rosa lepelaars, verschillende ooievaars, secretarismvogels, eenden en talloze andere kleine vogelsoorten.

's Zomers vliegen al deze vogels vrij door de goed beplante hal, waar ook een waterval, een vijver en enkele beekjes aanwezig zijn.

's Winters worden de vogels naar een verwarmd binnenverblijf gebracht en gedeeltelijk per soort gehuisvest.

Hoewel de Hagedash ibis niet zo'n uitgesproken kolonievogel is als bijvoorbeeld de Rode ibis, broeden ze in Walsrode toch relatief dicht bij elkaar. Om de kweek productiever te maken en om op nummer zeker te gaan (er zijn verschillende eierrovers onder de bewoners in deze hal), wordt tenminste het eerste legsel - wat normalerwijze uit 3 eieren bestaat - weggenomen en in de broedmachine gelegd. De eieren zijn bleek olijfgroen gekleurd, met roodbruine vlekjes erop. Het tweede legsel wordt normaal gesproken door de ouders zelf uitgebroed, maar indien de weersomstandigheden te slecht zijn (kou, regen),

wordt ook dit tweede legsel weggenomen en kunstmatig uitgebroed.

Na een broedtijd van 25 tot 30 dagen komen de jongen uit en die in de broedmachine uitkomen, moeten natuurlijk met de hand worden grootgebracht. Het voedsel voor deze pasgeboren kuikens bestaat uit uitgenomen, naakte ééndagskuikens, die door een vleesmolen tot gehakt worden gemalen.

Om bot-, poot- en snavelvergroeiingen te voorkomen, wordt over dit gehakt dan nog een kalk-vitaminemengsel (Osspulvit) gestrooid. Met een lepelje worden de jongen dan gevoerd tot de krop vol is. In het begin worden ze 5 à 6 keer per dag gevoerd, later wordt dit steeds minder. Naarmate de jongen groeien, wordt het voer steeds grover en na ongeveer 1 à 1 1/2 maand beginnen ze zelf te eten.

Doordat het merendeel der jongen met de hand wordt grootgebracht, zijn de meeste natuurlijk zeer tam. Het grootste deel van deze nakweekdieren wordt aan andere dieren- en vogelparken verkocht, maar af en toe blijven ook enkele dieren in het park om op deze wijze het bestand op peil te houden. Deze vogels herkent men bij het doorlopen van de hal direct, omdat ze geen enkele schuwheid tonen en een enkele maal kan het zelfs gebeuren dat ze lastig worden en zelfs mensen aanvallen!

Hoewel ze zeker niet zo kleurrijk zijn als de Rode ibis, zijn de Hagedash ibissen toch zeer interessant en verdienen ze het beslist om in meer dierentuinen te worden getoond.

DE BLAUWE IJSVOGEL

(*Alcyon azurea*)

door: A.J.Zwinnenberg

Van de ongeveer 100 soorten ijsvogels (familie Alcidae) leeft het merendeel in tropische gebieden, vooral in Zuidoost-Azië. Het zijn alle kleine tot middelgrote vogels met een zeer kleurrijk verenpakje, waarbij opvallend vaak diverse tinten blauw. Kenmerkend voor alle ijsvogels is het gedeeltelijk in de lengte samengroeien van de middelste en buitenste teen, wat we overigens ook bij de overige Scharrelvogels (orde Coraciiformes) aantreffen.

Een ijsvogel is te herkennen aan de volgende karakteristieken: een lange, stevige snavel, een naar verhouding vrij forse kop, een korte staart, vrij korte poten en platte voeten. Men onderscheidt twee onderfamilies: de Daceloninae of Bosijsvogels en de Alcedininae of Echte ijsvogels. De eer-

ste groep bewoont alleen de Oude Wereld en wordt hoofdzakelijk in beboste gebieden aangetroffen. Deze vogels hebben een forse, min of meer afgeplatte snavel met omgebogen punt, waarmee ze gemakkelijk allerlei gewervelde en ongewervelde dieren kunnen vangen, onder meer insecten,

kikkers, hagedissen, slangen en vogeltjes. Hierin verschillen zij sterk van de Echte ijsvogels, de tweede groep, die hoofdzakelijk op vissen jagen, die ze uit het water opduiken en op de oever van rivier of plas naar binnen werken. Ook andere waterdieren, zoals krabben en amfibieën, staan op

het menu. De Alcidininae houden zich daarom meestal in de buurt van water op. Zij komen ook in de Nieuwe Wereld voor, overigens niet met erg veel soorten. Hun rechte snavel, die eveneens lang en fors is, verschilt van die der Bosijsvogels door zijn dolkvormige uiterlijk.

Beide groepen ijsvogels hebben het broeden in holen gemeenschappelijk. De Bosijsvogels graven in zanderige wallen ver van het water een broedhol of bouwen een nest in een holle boom of in een termietenheuvel. De Echte ijsvogels daarentegen graven in steile oevers van beken, rivieren en meren een soms vrij lange gang, die in een broedkamer eindigt. De opening van het hol ligt dikwijls vlakbij het water.

Bijsaande foto toont de zeer fraaie Blauwe Ijsvogel (*Alcyon azurea*), die tot de Alcidininae behoort. Deze soort bewoont het noordelijke en oostelijke kustgebied van Australië, vanaf Kimberley in West-Australië tot aan Adelaide in Zuid-Australië. Z'n grootste verspreiding heeft hij in Nieuw Zuid Wales en Victoria. Ook Tasmanië en Nieuw-Guinea behoren tot zijn woongebied, terwijl hij bovendien op enkele eilanden van de Indonesische Archipel geen onbekende is. De Blauwe ijsvogel is één van de ongeveer 10 soorten ijsvogels van het Vijfde Werelddeel. Slechts twee behoren tot de Echte ijsvogels, terwijl de overige, waaronder de bekende "Lachende Hans" of Reuzen ijsvogel (*Dapelo gigas*), tot de Bosijsvogels behoren.

De Blauwe ijsvogel, met zijn kenmerkende oranje-keurige vlekjes voor de ogen en de witte streep in de halsstreek, bereikt een maximum-lengte van 20 cm. De zwarte, puntige snavel is bijzonder smal en karakteristiek voor vissende ijsvogels. Men zal deze vrij schuwe vogel meestal boven of bij rivieren, beken en meren vinden. Ook van zoutwater is hij niet afkerig. Dikwijls ziet men hem na een snelle vlucht boven een baai of riviermonding naar voedsel duiken. In het noordelijke gedeelte van Australië houdt hij zich veelal in gebieden met mangrovebossen op. In het zoute water tussen de luchtwortels zoekt hij zijn dagelijkse kostje bij elkaar, dat hoofdzakelijk bestaat uit vissen. Een krabbetje of garnaltje versmaadt hij echter ook niet. Op andere plaatsen van zijn omvangrijke verspreidingsgebied werkt hij weer grote hoeveelheden insecten en kikkertjes naar binnen.

Nadat een visje gevangen is, vliegt de vogel naar een zitplaats op de oever en probeert de prooi door opwerpen dusdanig in zijn snavel op te vangen, dat deze met de kop naar voren door

het keelgat glijdt. Bij het vissen verdwijnen de vogels vaak voor korte tijd geheel onder water. Ze vliegen vlak over het water en storten zich met grote snelheid op de waargenomen buit. Men noemt dit stootduiken, wat vooral door Jan van Genten en Pelikanen uiterst vakkundig uitgevoerd wordt, dikwijls van zeer grote hoogte. Het is een fascinerend gezicht, zo'n vogel als een raket in het water te zien schieten, korte tijd daarna weer boven te zien komen en na enkele waterslagen moeizaam het luchtruim te zien kiezen, soms met een forse en spartelende vis in de snavel.

De Blauwe ijsvogel slaat een gevangen krab of ander schaaldier eerst enige keren tegen een steen of ander hard voorwerp om deze voor consumptie gereed te maken. Onverteerbare voedseldelen worden na verloop van tijd in de vorm van balletjes uitgebraakt.

De Australische ijsvogel leeft, evenals andere ijsvogels, solitair of in paren; z'n woongebied verdedigt hij furieus tegen indringers. In de broedtijd wordt er in een zanderige helling, dikwijls bij het water, een lange nestgang gegraven. Dit zware werk wordt grotendeels met de snavel uitgevoerd. De gang ligt horizontaal en is soms wel 1 meter diep. Aan het einde wordt een broedkamer ingericht, die een doorsnede van zo'n 15 cm heeft. In het uit gras bestaande nest worden door het vrouwtje vijf of zes glanzend witte eitjes met een diameter van ca. 2 cm gelegd. Ze zijn dus nagenoeg rond. Nadat de jongen uitgekomen zijn, is het aanvankelijk schone nest binnen vrij korte tijd geheel gevuld met visbotjes en ander afval van het door de ijverige ouders aangedragen voedsel. Ook de gang naar het nest herbergt vaak flinke hoeveelheden van dergelijk afval. De Australische natuurkenner H. Frauca onderzocht evenwel enkele nesten, zonder ook maar één visbotje tegen te komen. Misschien dat op de spijkskaart van deze paartjes Blauwe ijsvogels de vissen ontbraken. Doorgaans wordt er per seizoen, dat van augustus tot januari loopt (in andere gebieden van november tot april), tweemaal een broedsel grootgebracht.

De jongen komen naakt ter wereld, doch krijgen na korte tijd al een borstelig pakje, dat na enige weken overgaat in het jeugdkleed.

Het stemgeluid van ijsvogels is niet zo welklinkend. Meestal worden er enkel tijdens de vlucht wat geluiden gemaakt. De Blauwe ijsvogel laat dan een hoog en ijl "peee-peee-peee" horen.

KALENDER 1995

DE GOUDBORSTSPREEUW

De Goudborstspreeuw wordt ook wel betiteld als Goudborstmaina. Hij hoort tot het geslacht *Mino*, dat slechts twee soorten telt, ofschoon sommige auteurs er drie noemen. De held van ons verhaal kent 3 ondersoorten, die alle domicilie hebben op Irian Jaya, dat de meesten van ons beter kennen als Nieuw-Guinea.

Over het signalement hoef ik niet uit te weiden: de fraaie afbeelding spreekt voor zichzelf. Wel wil ik even de lengte vermelden: 25 cm, dat wil zeggen: 3 cm groter dan onze bloedeigen Spreeuw.

Men moet deze vogels zoeken in de dichte bergwouden, waar zij zich gewoonlijk ophouden in de hoogste boomkruinen. Tijdens mijn verblijf op het immense eiland heb ik deze vogels niet gezien, maar ik moet wel zeggen, dat ik destijds niet erg "vogelminded" was. Zelden ziet men ze op de grond. Ze zwerven rond in paren of kleine groepjes. Als de paartijd nadert, zonderen de paren zich af en gaan op zoek naar een geschikte holte, veelal een holle boom, maar ook wel eens een ander geschikt gat. De holte wordt schaars bekleed met wat plantaardig materiaal, waarop een zachter bedje wordt gespreid. Er worden 2 of 3 eieren gelegd. Deze zijn blauwachtig van kleur, met bruinige spikkels en vlekjes. Het legsel wordt beurteelings door beide partners bebroed en deze periode duurt een dag of 14. Het duurt ongeveer een maand voor de jongen uitvliegen. Ze lijken dan al wat op de oude vogels, maar wel zijn ze veel doffer getekend.

Ook het foerageren gebeurt in hogere sferen. Daar wordt naarstig gespeurd naar allerlei boomvruchten en bessen, maar krijgen ze een insect voor de snavel, dan wordt ook dat smakelijk opgepeuzeld.

De wetenschappelijke naam voor deze spreeuw is *Mino anais* en hij werd voor het eerst beschreven door de Franse ornitholoog Lesson in het jaar 1839. Hij was indertijd op Nieuw-Guinea en kreeg een exemplaar van een vriend. Hij gaf de vogel de soortnaam *anais* als herinnering aan zijn dochtertje, dat pas was overleden op 11-jarige leeftijd.

MEINDERT DE JONG.

DE AGAAT BLEEKKRUG

Foto: Ton de Bruin.

De agaat bleekrug grijs heeft zich in Nederland en België in vrij korte tijd een plaats veroverd. Het is een variëteit waarvan de beste exemplaren velen aanspreken, maar die vooralsnog ook veel minder fraaie exemplaren kent. Alle reden dus om deze mutatiecombinatie eens gericht in Onze Vogels te bespreken. We gaan in op de vererving, de kleureisen en de kweek.

Vererving.

Zoals uit de naamgeving blijkt, hebben we te maken met een combinatie van de mutaties agaat en bleekrug in de grijsserie. De agaatmutatie vererft autosomaal recessief en bewerkstelligt een reductie van het zwartgrijze eumelanine in de bevedering. De bleekrugmutatie vererft geslachtsgebonden recessief en veroorzaakt een reductie van zowel eumelanine als phaeomelanine in de totale bevedering. Bij de man moeten agaat- en bleekrugfactor beide dubbel aanwezig zijn om deze kleurslag te tonen. Bij de pop moet de agaatfactor dubbel aanwezig zijn en de bleekrugfactor alleen op het X-chromosoom.

Kleureisen.

Zowel bij de man als bij de pop is een van de meest opvallende punten aan een goede agaat bleekrug grijs de duidelijke kop-nekscheiding. Deze kan veel sprekender zijn dan bij een normale bleekrug grijs. Om dit effect te bereiken, moet de kop zo diep mogelijk grijs zijn en daarbij op de bovenzijde iets gehamerd. Het rug/vleugeldek daarentegen moet zeer licht van kleur zijn en wordt gevraagd als licht zilvergrijs met een roomkleurige waas. De kop-nekscheiding die hierdoor ontstaat moet bovendien scherp afgelijnd zijn. Heel belangrijk is het, dat het rug/vleugeldek egaal van kleur is. Zowel de bleekrug als de agaat zijn in dit veerveld vaak wat viekkerig. Het zal duidelijk zijn, dat dan ook de combinatie van deze twee mutaties dit probleem kent. Toch is in de praktijk al gebleken, dat een goede egaliteit wel degelijk te bereiken is. Verder is het van belang, dat de tekeningpatronen in oogstreep, staart- en borsttekening zo diep mogelijk grijs zijn. Aangezien beide mutaties het

eumelanine reduceren, worden deze veervelden gemakkelijk wat te licht(grijs) van kleur. Toch kan door een goede selectie wel degelijk een mooie donkergrijze kleur bereikt worden, die voor het oog zelfs welhaast zwart is.

Bij de mannen moet verder gelet worden op een zo diep mogelijke oranjebruine kleur van wang en flank. Het onderlijf tenslotte is, zoals bij elke bleekrug(combinatie), helder wit.

De kweek.

Bij de agaat bleekrug grijs zijn nog maar weinig exemplaren voorhanden van een behoorlijke kwaliteit. Behalve de tekortkomingen in kleur en teke-

ning zien we bij veel agaten nog een te klein formaat. Ook zijn ze meestal niet voldoende geblokt van model en is de snavel vaak te lang. Het is dan ook niet aan te raden om twee van deze vogels aan elkaar te paren. We zullen daarom nog sterk moeten werken aan verbetering van deze zebra-vink. We doen dat, door splitvogels te kweken via goede bleekruggen. We moeten er hierbij voor zorgen, dat we niet via die bleekruggen ook de ongewenste maskerfactor binnenhalen. Daarom maken we bij voorkeur gebruik van bleekrug grijze poppen, die immers niet split kunnen zijn voor masker. We selecteren deze vogels op een goed model en formaat en op

GRIJS

een mooie korte snavel. Let hierbij ook op een goede brede kop. Verder moeten deze bleekruggen mooi egaal zijn in het rug/vleugeldek en komen uit een lijn met een goede diepe kleur in wang en flank. Zo'n pop paren we aan een agaats bleekrug grijs man van zo goed mogelijke kwaliteit. De jongen uit deze paring (F1) zijn allemaal bleekrug grijs, split voor agaats. Voor het vervolg kunnen we kiezen uit twee mogelijkheden. Als de agaats-oudervogel(s) nog veel tekortkomingen la(a)t(en) zien, paren we bij voorkeur twee split-jongen aan elkaar. Hierbij profiteren we maximaal van de goede eigenschappen van de bleekrug-moeder. Van de jongen uit deze paring is 25 % bleekrug grijs, 50 % bleekrug grijs, split voor agaats en 25 % agaats bleekrug grijs.

Hebben we eenmaal de beschikking over een agaats bleekrug grijs van goede kwaliteit, dan kunnen we deze ook direct paren aan een bleekrug grijs, split voor agaats. Van de jongen uit deze paring is 50 % bleekrug grijs en de andere 50 % bleekrug grijs, split voor agaats.

Samenvatting.

De agaats bleekrug grijs kan een fraai zebrevink zijn met een zeer duidelijke kop-nekscheiding en een mooi contrast door diepgekleurde tekeningpatronen. Toch zijn er momenteel nog niet veel goede exemplaren. Via een gerichte kweek kunnen we nog veel verbeteren, zeker in model en formaat. Hoewel natuurlijk de verleiding groot is om via directe koppeling zoveel mogelijk agaten te kweken, doen we er toch beter aan om aan de kwaliteit de voorrang te geven. We zullen daarom nog vele malen voor verbetering van deze kleurslag terug moeten grijpen naar goede bleekruggen.

Tekst: TC-NZC.

Bij de foto:

1-0 Agaats bleekrug grijs. Een zeer fraai exemplaar. Opvallend is het verschil in kleur tussen kop en rug/vleugeldek. Met de diepgekleurde wang en flank vormt dit een aansprekend geheel.

WATERVLOOIEN ALS VOGELVOEDSEL

Watervlooiën zijn een wat ongebruikelijk vogelvoedsel, maar in bepaalde gevallen kunnen we ze met succes gebruiken, in het bijzonder bij het grootbrengen van de jongen. Men moet even wennen aan de gedachte, daar we bij deze kreeftachtige diertjes in de eerste plaats aan visvoedsel denken. Zien we echter de resultaten in de vogelpraktijk, dan zijn we (de geschiedenis heeft het geleerd) al spoedig voor deze nieuwe methode gewonnen.

Watervlooiën reageren op licht. In de loop van een etmaal gaan ze in het water naar beneden en komen weer omhoog. Dit laatste doen ze bij de schemering, om tijdens de nachtelijke uren omlaag te zakken. Bij het aanbreeken van de dag komen ze weer boven. Bij felle zon is de trek weer omlaaggericht.

Watervlooiën zijn hiertoe in staat via een schoksgewijze beweging, die door de krachtige slag van de grote antennen ontstaat. Aan die hippende beweging is de naam watervlooi te danken. Het diertje zakt telkens even omlaag om daarop weer omhoog te springen. Merkwaardig, dat met wat bier in het water de reactie op licht verandert; een feit dat men aan het begin van deze eeuw al wist te constateren.

In koolzuurhoudend water zwemt de watervlooi naar het licht toe. Dat is logisch, want vrijlevende dieren verwijderen zich van te weinig zuurstof en teveel koolzuur. Bij woelig water tracht men een veiliger gebied te vinden. Men kan dit demonstreren door hen te schudden in een met water gevulde fles, waarbij de dieren zullen trachten omhoog te komen. Gewenning speelt hier ook een rol, want bij herhaald schudden blijkt de reactie duidelijk minder te worden.

Door watervlooiën worden levende jongen ter wereld gebracht. Onder het lichaam heeft het vrouwtje een buidel, waarin ze de eitjes draagt. De eitjes hebben veel weerstand en kunnen bevriezing en uitdroging doorstaan en na jaren nog jongen geven. Ze helpen de populatie de winter door te komen en doen een nieuwe generatie van

uitsluitend vrouwtjes ontstaan. Deze eitjes worden wel winterieren genoemd en kunnen zich door middel van watervogels over uitgestrekte gebieden verspreiden. Op die manier kunnen zelfs in de kleinste plasjes watervlooiën ontstaan. Mannetjes blijken slechts op bepaalde daarvoor gunstige tijden te verschijnen.

De jonge vrouwtjes maken een aantal vervellingen door en nemen bij iedere vervelling in grootte toe. Tijdens hun hele bestaan is dit gemiddeld zeventien maal, maar in het begin kan men dit dagelijks constateren. Door wateropname zwelt het dier op voordat de nieuwe huid klaar is. Zijn er vijf tot zeven vervellingen achter de rug, dan worden door het vrouwtje ongeveer dertig eitjes gelegd, die zonder bevrucht te zijn langs maagdelijke weg (alleen door het vrouwtje bijgevoerd) tot ontwikkeling komen.

In de broedbuidel worden de groeiende jongen gevoed met door de moeder geproduceerde uitscheidingsproducten en met de dooier uit de eieren. Wordt het water warmer en komen er meer eencellige wieren (met bacteriën het voornaamste voedsel van de watervlooiën) dan neemt de groeisnelheid van de jongen toe en ziet men ook meer vrouwtjes verschijnen. Het directe gevolg van de groei van de populatie is voedseltekort. Nu komen de mannetjes uit, die er wat anders uitzien en slechts half zo groot zijn als de vrouwtjes. Van de gelegde eitjes wordt een deel bevrucht en deze zullen de winterse kou moeten trotseren. Die eitjes zijn groot, hebben een dikke weerstandskrachtige schaal en worden in geringer aantal

voedsel

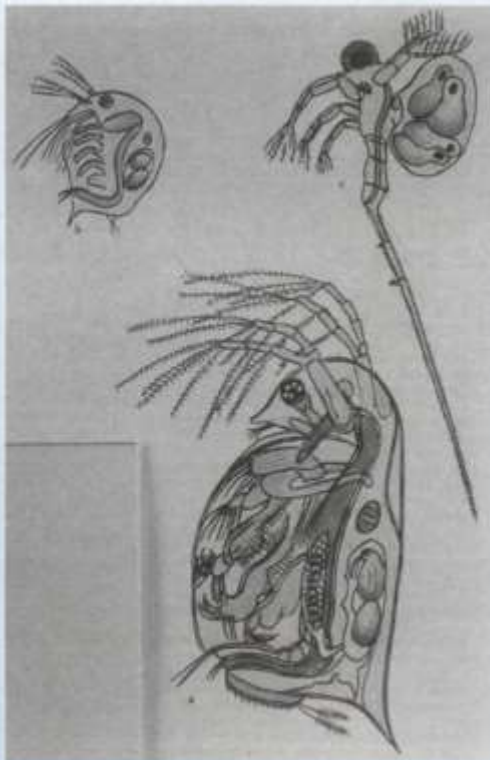
per vrouwtje aangetroffen. Ze worden in een hulsvormig deel van het pantser bewaard en worden bij de eerstvolgende vervellingen afgeworpen. In dat beschermende kapsel zijn ze tegen allerlei invloeden bestand.

Neemt aan het eind van de zomer de hoeveelheid eencellige wieren toe, dan wordt ook de populatie groter. Overbevolking is dan het resultaat en als gevolg hiervan neemt het aantal mannetjes toe en blijkt ook de produktie van de winterieren een stijgende lijn te vertonen. Het voortbestaan van de populatie hangt hiervan af, al kunnen ook sommige krachtige vrouwtjes de winter overleven. Geen wonder dat dit in zachte winters vaker wordt gezien dan in strenge. Hebben vrouwtjes de winter doorstaan, dan nemen ze sterk in grootte toe en blijven het langst in leven. Mannetjes zijn dus nauwelijks vereist. Onafhankelijk van de tijd van het jaar kunnen ze alleen onder ongunstige omstandigheden verschijnen. Overigens kunnen honderden generaties zonder het verschijnen van mannelijke exemplaren ontstaan.

Uiteraard houden watervlooiën zich bij voorkeur op plaatsen met de meeste eencellige wieren op. Die plaatsen worden met behulp van het grote samengestelde oog (het zogenaamde facetoog) gevonden.

Blootgesteld aan blauw licht bewegen watervlooiën zich voornamelijk horizontaal, terwijl ze zich in rood licht vrijwel alleen verticaal bewegen. Schijnt de zon door een groene algenmassa heen, dan blijkt het doorvallende licht door absorptie van een deel van het blauwe licht roder te worden. Komen de watervlooiën bij een plaats met veel groenwieren terecht, dan zal de mate van roodheid van het licht een prikkel voor de dieren zijn om te gaan dansen. Ze doen dit in de rode lichtvlek, die zo'n magische aantrekkingskracht op hen blijkt te hebben, dat ze daar blijven. Is er geen rood gekleurd licht, dan hebben ze de neiging om horizontaal te blijven zwemmen. Op die manier wordt dan voedsel gezocht.

Om voldoende voedsel (wieren, bacteriën, eencelligen en afval) te krijgen, moeten grote hoeveelheden water worden gefiltreerd. Dat gebeurt door water door de ruimte onder het pant-

ser te pompen. Dit wordt door voortdurende ritmische bewegingen van de poten tot stand gebracht. De borstels daarop vormen een doelmatig filter.

De individuen van sommige soorten watervlooiën kunnen onderling zo sterk verschillen, dat men die voor verschillende soorten kan houden. In bepaalde gevallen heeft men dit ook gedaan, waarna pas na een uitvoerig onderzoek de waarheid uit de bus kwam. Zuurstof speelt in dit opzicht een belangrijke rol. Zo kan in zuurstofarm water (door teveel warmte bijvoorbeeld) tot meer dan twaalf maal zoveel hemoglobine (de rode bloedkleurstof) worden gevormd, wat een intensief rode kleur veroorzaakt. Bij mensen gebeurt dit op grote hoogten, waar de lucht minder zuurstof bevat. Het lichaam wordt dan tot de produktie van meer hemoglobine geprikkeld (maximaal vijf maal zoveel), zodat het bloed meer zuurstof van de longen naar de weefsels kan transporteren.

Verschillen in uitwendige omstandigheden, geslachtsrijpheid en leeftijd blijken bij die uitwendige verschillen eveneens van betekenis te zijn, maar het meest treffend zijn de verschillen als gevolg van de tijd van het jaar. Zo kan de zomervorm een lang uitgegroeide helm voor het oog bezitten, terwijl de wintervorm een kleine kop laat zien, waarbij het samengestelde oog zich precies in het midden be-

vindt. Men spreekt hier van seizoenvariëaties. Behalve het voedsel spelen het licht en de watertemperatuur bij het tot stand komen daarvan een beslissende rol.

Watervlooiën zijn verwant aan garnalen en krabben en behoren tot de kreeftachtige dieren. Lichaam en poten zijn geleed en verder hebben ze een hard uitwendig skelet. Het grote facetoog blijkt oorspronkelijk uit twee verschillende ogen samengesteld te zijn, die nauw met elkaar zijn vergroeid. Het kan met behulp van kleine spiertjes worden bewogen. Bij de ongeboren larven in de broedzak kan men de beide ogen nog volledig gescheiden zien.

De twee paren antennen worden bij het zwemmen gebruikt. Men kan daarbij een paar vertakte grote en een paar kleine onderscheiden. De vijf paren afgeplatte poten zijn van borstelvormige aanhangsels voorzien en zijn voortdurend in beweging. Ze worden in een ruimte onder het lichaam aangetroffen, die door de pantserranden wordt begrensd. Iedere poot heeft zijn eigen taak. Door de veroorzaakte waterstroom komen de voedseldeeltjes tussen de schaalhelften naar binnen. Bij het vrouwtje wordt ook de genoemde broedbuidel door die ruimte gevormd. Aan de achterkant spijs het pantser zich toe tot een stekel. Onder de microscoop kan men door het doorzichtige pantser

heen het kleine hart duidelijk zien kloppen. Daar ook de werking van de andere organen (de darm bijvoorbeeld en de leveruitbocht die door de opgenomen wieren groen gekleurd is) kan worden waargenomen, is de watervlo alleszins het bekijken en ... bestuderen waard. Door de aanwezigheid van het zuurstoftransporterende hemoglobine kan het bloed rood gekleurd zijn.

Het aantal soorten watervlooien bedraagt vierhonderdtwintig. In West-Europa worden meer dan tachtig soorten gevonden, waarvan vijf in zee. Ze worden hoofdzakelijk onderscheiden op grond van de vorm van het pantser en de kop, het al of niet voorkomen van een bijoog en de vorm van het achterlijf. *Daphnia magna* is met zijn zes millimeter lengte de grootste soort. Hij wordt behalve in Europa ook in Noord-Amerika gevonden. Waterputten op tuinderijen en warme poelen blijken de voorkeursplaatsen te zijn.

De kleinere soort *Daphnia pulex*

bekend en hetzelfde geldt voor de tot 2,5 mm lange *Daphnia longispina*.

De tot 3 mm lange platkop of oude apekop *Simocephalus vetulus* heeft een rustige zwemwijze zonder springen en komt in uiteenlopende wateren voor. Deze soort is te herkennen aan de zeer kleine snavel en het uitpuilende voorhoofd.

De tot 1 mm lange gehoornde watervlo *Scapholeberis mucronata* glijdt aan de onderzijde van de waterspiegel voort door zich daar met de rechte stekel als het ware aan vast te houden. Deze soort heeft waterafstotende haren en een voorhoofdshoorn die afhankelijk van het jaargetijde en milieuveranderingen variaties blijkt te vertonen.

De kleine, vrijwel bolronde *Chydorus sphaericus* (tot 0,5 mm lang) is in onze streken de meest voorkomende watervlo. Bij deze soort en de verwanten worden de eerste antennen door een karakteristieke snavel beschermd. De darm vormt een lus.

De in de modder levende *Ilyocryptus*

verspreid voor. De grote eerste antennen zijn behoorlijk beweeglijk.

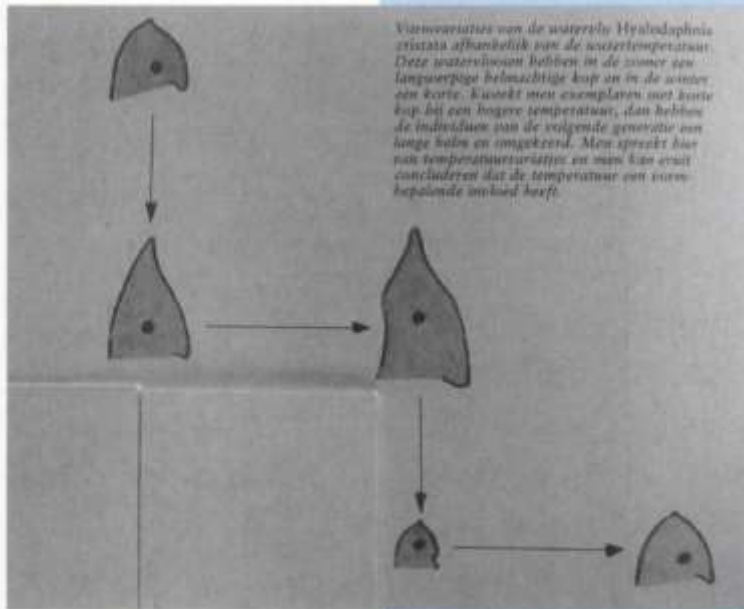
Bij *Bosmina longirostris* (tot 0,6 mm lang) en *Bosmina coregoni* (tot 1 mm lang) zijn de zeer lange onbeweeglijke eerste antennen als slurf aan de kop bevestigd. De roelantennen zijn slechts kort. Al naar gelang het jaargetijde blijken ze vormveranderingen te vertonen. Ze komen in het open water van meren en plassen voor.

Bosminen zijn aan de echte watervlooien verwant, maar onderscheiden zich onder andere doordat ze belangrijk kleiner zijn. In de lente kunnen ze aan ondiepe meeroevers in reusachtige aantallen voorkomen en zijn daar dan aan hun gelijkmatig cirkelende bewegingen te herkennen. Ze houden zich in de bovenste waterlagen op en zijn erg windgevoelig, zodat de vindplaatsen afhankelijk zijn van de windrichting. Ze kunnen vrij gemakkelijk tijdens het transport tegrond gaan, omdat hun zuurstofbehoefte naar verhouding groot is. Het pantser is vrij hard. Hetzelfde geldt voor de vrijwel ronde 0,5 mm grote *Chydorus sphaericus* die vaak in gezelschap van bosminen wordt aangetroffen. Ook deze heeft een harde schaal. Ze worden nogal eens met jonge daphnia's en raderdierjes verward.

De in zuur moeraswater voorkomende *Holopedium gibberum* (1,5 tot 2,5 mm lang) stoot bij vervellingen de oude huidjes niet af, maar draagt die als een opgezwollen gelatineuze massa met zich mee. Het aanvankelijk zijdelings afgeplatte dier neemt daardoor uiteindelijk vrijwel een bolvorm aan.

De grootste watervlo is het doorzichtige glaskreeftje *Leptodora hyalina* of *Leptodora kindtii* (zeven tot veertien mm lang). Met het oog op de jagende levenswijze werd de doorzichtigheid hier tot een maximum opgevoerd. Dit in rivieren, plassen en meren voorkomende diertje is zo goed als niet te zien en verraadt zich slechts door een zwart stipje (oog) en een donker streepje (darminhoud). Het zwemt met krachtige bewegingen onrustig heen en weer om op die manier zijn prooi (watervlooien en cyclops) te pakken te krijgen. Het voedsel wordt niet gefilterd en in plaats van bladpoten komen hier rankpoten voor. Door de schalen wordt een kleine broedzak op de rug gevormd: een echte rugzak

2

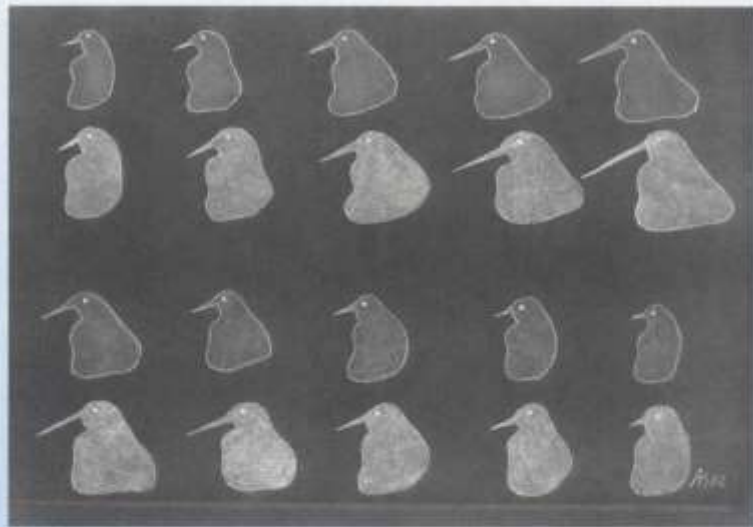

wordt slechts 1 tot 3,5 mm groot en kan in grote aantallen in de vegetatie van vijvers worden aangetroffen.

De zeer transparante, tot twee mm lange *Daphnia cucullata* is uit meren

sordidus (tot 1 mm lang) kan niet zwemmen en stoot bij de vervellingen de oude huidjes niet af. Deze worden dakpansgewijs op de laatste schaal meedragen. Deze soort komt vrij

3

bijgevolg. Hier kan men waarnemen dat de larve op een veel vroeger stadium uit het ei komt dan dit bij de andere watervlooien het geval is.

De tot 1 mm lange *Diaphanosoma brachyurum* kan bewegingloos in het water zweven doordat hij zijn gewicht weet aan te passen aan het verplaatste water.

De geel-transparante *Latona setifera* (tot 3 mm lang) is regelrecht een schoonheid met haar blauwe, bruine en rode kleurtekening. Het diertje is aan de randborstels van de schaal en de schijnbaar in drie takken verdeelde roelantennen te herkennen en leeft in modderbodem.

Sida crystallina (tot 4 mm lang) leeft aan oevers, waar zij zich stevig aan waterplanten vastzuigt (fonteinkruid bijvoorbeeld). Daartoe bevindt zich in het halsgedeelte een doelmatig hechtorgaan.

De grootgigige roofwatervlooien zijn in de Europese zeeën met *Evadne* en *Podon* vertegenwoordigd. De in het binnenland voorkomende grootoog-watervlo *Polyphemus pediculus* (tot 1,6 mm) behoort hiertoe en wordt als regel dicht bij de oevers van grote meren en moeraswateren gevonden. Het enorme facetoog blijkt heel praktisch te zijn om bewegende prooidieren waar te nemen. Verschillen in lichtsterkte kunnen eveneens worden onderkend.

Bythotrephes longimanus (tot 3 mm lang, exclusief stekel) is van zo'n lange staartstekel voorzien, dat de lengte er meer dan verdubbeld door wordt. Het diertje wordt uitsluitend in het open water van vrij grote diepe meren gevonden.

Plaatselijk worden watervlooien in grote aantallen aangetroffen en zijn dan als wolken in het water te zien. Water met rijke algenflora is favoriet en bij voorkeur dient het door organisch materiaal verontreinigd te zijn. Dit is de oorzaak van het feit dat in door eendemest verontreinigde vijvers zoveel watervlooien worden gevonden. In de luwte van een oever of een brug heeft men gewoonlijk veel kans, terwijl de grootste aantallen op de grens van zon en schaduw worden aangetroffen.

Is de watertemperatuur laag, dan bevinden de watervlooien zich dicht bij

de bodem en kunnen ze slechts door het zogenaamde achtjesdraaien worden bemachtigd. Door die beweging van het net worden ze omhoog gewerveld.

Watervlooien kunnen als regel van april tot oktober worden gevangen, maar soms zelfs nog in de wintermaanden onder het ijs. Ze kunnen door de wind bijeen worden gedreven en daarom is bij de vangst de windrichting van belang.

Ze kunnen worden vervoerd in een plastic emmer met deksel of gewoon droog in het net. Voor de opslag thuis wordt de dieren wat meer ruimte gegeven en worden de dode exemplaren zorgvuldig verwijderd. Hydra's of zoetwaterpoliepen, bloedzuigers en andere parasieten kunnen worden herkend en met de hevel verwijderd. Daar deze naar de bodem zinken behoeft dit absoluut geen moeilijkheden te geven.

Met een fijnmazig net kunnen de watervlooien worden gevangen, want zowel levend als gedroogd blijken ze niet alleen visvoedsel, maar ook een uitstekend opfokvoer voor jonge vogels te zijn, terwijl de volwassen dieren hen in het normale voedsel vermengd als regel ook niet versmaden. Oppassen echter voor zink en andere metalen, want daarvoor blijken watervlooien een grote gevoeligheid aan de dag te leggen. Met het oog hierop moet men voor het opbergen vaten van plastic, glas of emaille gebruiken. Chloor is eveneens funest. Men kan chloorvergiftiging voorkomen door enige uren vóór het voeren de bakken met leidingwater te vullen: mocht chloor aanwezig zijn, dan kan dit giftige gas in die tijd ruimschoots ontwijken.

Watervlooien hebben veel zuurstof nodig. Vangt men teveel, dan kunnen ze in het transportvat door zuurstofge-

brek het loodje leggen. Het is daarom ook goed om het zuurstofgehalte van het water in de bewaarbak met de luchtpomp te verhogen. Ook op de temperatuur dient zorgvuldig te worden gelet. Door grote temperatuurverschillen gaat de vangst in korte tijd verloren. Met het oog daarop moet de watertemperatuur van de bewaarbak dezelfde zijn als die van het transportvat en dit wordt in de praktijk helaas nog wel eens vergeten.

Het transport kan het best op een raam gebeuren. Dat is over grote afstand en bij warm weer beter dan in plastic zakken of potten. De vangst wordt op een vochtig gemaakt raam gebracht, dat met nylon-, brons- of builgaas is gespannen. Hiervan kan een aantal (vijf bijvoorbeeld) in een transportkast worden vervoerd. Tijdens de vangst worden de raampjes één voor één gevuld, waarna ze aan een touwtje in het water worden gelegd om af te drijven tegen te gaan. Alvorens hen in de transportkist te doen worden ze uit het water genomen en tegen een boomstam of hek in de schaduw geplaatst om goed uit te drupen. Het voedsel moet er vrij droog en licht uitzien en zeker niet teveel water bevatten, daar dit tijdens het transport schadelijk kan zijn.

Naar de bodem gezakte droge dieren worden gedroogd om hen later te gebruiken. De rest wordt voorzichtig in de bewaarbak gebracht, waaruit na enige tijd een portie voedsel kan worden genomen. Zuiver voer krijgt men met de hevelmethode. Men hevelt af en toe met een slang, waarna men het water door een zeef of fijnmazig net weg laat lopen.

Watervlooien kunnen heel goed zelf worden gekweekt. Houten of plastic kuipen (regentonnen bijvoorbeeld) van ongeveer vijftig liter inhoud zijn

hiervoor het meest geschikt, waarbij de waterstand laag en het wateroppervlak zo groot mogelijk wordt gehouden. Als organisch materiaal kan men een handvol oude kippe-, duive-, koeie- of schapemest gebruiken. Konijnkeutels zijn ook geschikt. Die blijken niet alleen de groei en eventuele bloei van planten te bevorderen, maar vormen ook een uitstekend voedingsmateriaal voor de watervlooienkweek. Na de bakken met water te hebben gevuld, laat men deze ongeveer veertien dagen staan om vervolgens ongeveer vijf gram met water aange maakte bakkersgist toe te voegen. Persoonlijk gebruiken wij hiervoor liever een zogenaamde edel- of Torulagist (Sanal of Plus bijvoorbeeld).

Is men zover, dan kan men de watervlooien na enige dagen in het vat overbrengen. Niet teveel uiteraard, want zuurstofgebrek zou met waterbederf de hele kweek tegrond kunnen richten. Het toevoegen van twee eetlepels melk per vat en wat slachthuisbloed als organisch materiaal verdient ook sterk aanbeveling. Van tijd tot tijd neemt men een waterproef. Werd een groot deel geconsumeerd, dan dient men nieuw voedsel toe te voegen. Zo kan men zelfs in de winter over zelfgekweekt voedsel beschikken.

Bij hogere temperaturen blijkt de ontwikkeling zeer snel te verlopen. Enige tijd ziet men de jonge vrouwtjes nog in de broedruimte bewegen, maar ze verlaten deze dan al gauw om naar de buitenwereld te gaan.

Na de vervelling komt bij de moeder een nieuwe generatie tot ontwikkeling, bijvoorbeeld vijftig tot honderd individuen in totaal. Daar de jongen al na enige dagen met de eierproductie beginnen, komt hierdoor in de zomer een enorme toename tot stand. Zo heeft men het theoretische aantal nakomelingen van één vrouwtje op dertig miljoen becijferd. In de praktijk moet dit natuurlijk heel wat minder zijn, omdat een groot aantal al vroegtijdig als voedsel voor vissen en andere waterdieren sneuvelt. Bovendien gaat de produktiviteit achteruit, daar de overbevolking al spoedig tot degeneratieverschijnselen en voedselgebrek leidt.

Bij het periodiek uitdrogen van wateren gaan eveneens reusachtige aan-

tallen verloren. Dan ziet men mannetjes verschijnen die met de moeder-generatie paren en deze bevruchten. De op die manier bevruchte eitjes zijn tegen ernstige milieu-invloeden bestand en worden met een deel van het rugpantser afgeworpen. In dit zogenaamde ephippium blijken ze veilig te zijn en een langdurige koude en droogte te kunnen verdragen. Een prachtige voorziening waardoor de soort zelfs onder ongunstige omstandigheden veilig is gesteld. Door watervogels en vliegende insecten kunnen deze winterieren worden verspreid, zodat ze zelfs in ver afgelegen wateren tot ontwikkeling kunnen komen en ter plaatse een nieuwe populatie kunnen doen ontstaan.

Behalve in gedroogde toestand kan men watervlooien eveneens heel geschikt in de diepvrieskast bewaren. Voor de conservering in zout wordt een één tot twee centimeter dikke laag op de bodem van een inmaakglas gedaan en daarop een tweemaal zo dikke laag watervlooien. Afwisselend met lagen zout en watervlooien wordt het glas op die manier gevuld. Men moet ze koel en goed afgesloten bewaren, bijvoorbeeld in een dichtgemaakte plastic zak. Vóór het gebruik spoelt men de watervlooien uitgebreid in een zeef. Gezouten watervlooien kunnen snel tot bederf overgaan. Worden deze te laat gebruikt, dan kan dit zeker nadelige gevolgen hebben.

De verschillende soorten watervlooien hebben ongeveer dezelfde voedingswaarde, maar ze stellen wel verschillende eisen aan het milieu (de watertemperatuur bijvoorbeeld). Warm water moet voor hun ontwikkeling als het best worden beschouwd. Het in de darm van watervlooien aanwezige voedsel is in de praktijk ook heel geschikt. Bij het microscopisch onderzoek bestaat het uit kleine groenalg die behalve eiwitstoffen een behoorlijk percentage vitamines bevatten. Een prachtige aanvulling op het menu bijgevolg.

Voor het gebruik als vogelvoedsel kunnen ondiepe bakken worden aangewend, die met wat water en watervlooien worden gevuld en in de schaduw in de volière worden geplaatst. Aparte drinkbakjes behoeven niet te worden gegeven, omdat de vogels uit de watervlooienbakken kunnen drin-

ken. Zoals gezegd kunnen gedroogde en gezouten waterluis door het normale voedsel worden gemengd.

Illustraties:

1. Enige watervlooien.

a) Watervlo *Daphnia pulex*. Samen-gesteld oog, oogspieren, hersenzenuwknop, voelsprietten of antennen, bladpoten, mondopening, darm, aarsopening, hart, broedruimte met embryonen.

b) *Bosmina longirostris*, een verwante soort.

c) Vrouwtje van de zeer merkwaardige watervlo *Bythotrephes longimanus*, waarbij de staartstekel de lengte van het dier sterk vergroot en de broedruimte met eieren en embryonen als een gesteelde zak wordt megedragen. Dit is het hoofdvoedsel van de zich ontwikkelende larve van het Blaufelchen of de grote marene *Coregonus lavaretus* (een houtingsoort) en is als zodanig onder andere in het Bodenmeer van belang. Hart, samengesteld of facettoog en de voelsprietten of antennen zijn duidelijk zichtbaar.

2. Vormvariaties van de watervlo *Hyalodaphnia oristata*, afhankelijk van de watertemperatuur. Deze watervlooien hebben in de zomer een langwerpige helmachtige kop en in de winter een korte. Kweekt men exemplaren met een korte kop bij hogere temperaturen, dan hebben de individuen van de volgende generatie een lange helm en omgekeerd. Men spreekt hier van temperatuurvariaties en men kan eruit concluderen dat de temperatuur een vormbepalende invloed heeft.

3. Cyciomorfose bij de watervlo *Bosmina longirostris*, waarbij in de loop van een jaar een opvallende gedaanteverwisseling plaatsvindt. Die gedaanteverwisseling kan door de aanwezigheid van de raderdier *Asplanchna priodonta* of *Asplanchna siboldi* positief worden beïnvloed. Bij deze schematische afbeeldingen zijn de ledematen met het oog op de overzichtelijkheid weggelaten.

osel

De Balispreeuw

...één van 's werelds zeldzaamste vogels.

Tekst en foto: Cyril Laubscher (alle rechten voorbehouden).

De Balispreeuw (*Leucopsar rothschildi*) wordt omschreven als één van de zeldzaamste en meest bedreigde vogelsoorten. Volgens een vorig jaar uitgevoerde telling kwamen er in het wild nog geen 40 exemplaren voor in hun leefgebied Bali. Bij zo'n gering aantal wordt de Balispreeuw mogelijk met totale uitsterving bedreigd.

De afname van deze forse en attractieve vogelsoort wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de vernietiging van zijn leefgebied. In het Bali Barat National Park worden pogingen ondernomen, dit leefgebied zo goed mogelijk in stand te houden. Een andere probleem is, dat terwijl de vogel zich vermenigvuldigt in genoemd Park, de populatie weer wordt verminderd door illegale vangsten.

Vogelliefhebbers uit de hele wereld hebben er, in samenwerking met dierentuinen en vogelparken, al vele jaren naar gestreefd, voldoende exemplaren te kweken om de Balispreeuw van de ondergang te redden. Via een vastberaden en toegewijde groep mensen, die deelnemen aan het Balispreeuw Project, kunnen alle particuliere aviculturisten, dierentuinen en vogelparken, die geregistreerd staan, jaarlijks informatie krijgen betreffende de stand van de populatie in gevangenschap.

Terwijl ik in genoemde informatie over 1993 zat te snuffelen, viel mij iets op, wat voor u wel interessant is. Het aantal Balispreeuwen dat in Nederland wordt gehouden, vermeerde in 1992 van 16 naar 24 exemplaren. Dit was een groei van 50 %, procentueel de grootste van de wereld. Als dit uitsluitend het resultaat is geweest van kweken en niet van aanvulling of uitwisseling vanuit andere gebieden, dan zeg ik van harte: "Goed gedaan, Nederland, dit is een uitstekend resul-

taat". Ik kijk met belangstelling uit naar de resultaten van 1994; zou Nederland op de ingeslagen weg zijn voortgegaan?

Slechts gekleed in witte veren met zwarte stippen op de vleugels en staartpenen, is de Balispreeuw gemakkelijk te herkennen. De wit met zwarte bevedering steekt mooi af tegen een stukje blauwgekleurde naakte huid vanaf de snavelbasis rond de ogen tot aan het oor. Een gedeeltelijk oprichtbare kuif completeert de verschijning. De kuif wordt opgezet als de man indruk wil maken; hij maakt daarbij tevens knikkende bewegingen met zijn kop.

Toen mij gevraagd werd, deze soort te fotograferen voor een boek over

vogels van de hele wereld, was het voor mij moeilijk, een goed uitzendend exemplaar te pakken te krijgen. Op de meeste in gevangenschap gehouden vogels is wel iets aan te merken: de ene is wat verformfaaid, de andere is te oud. Wit met zwarte vogels leveren bovendien voor een fotograaf altijd problemen op: het is moeilijk, de witte veren gedetailleerd en scherp in beeld te brengen. Later zijn er nog enkele uitstekende fotografen aangevraagd, die de soort ook in de vrije vlucht hebben gefotografeerd.

INTERVIEW MET ... ARJAN HOOGEDOORN

Parkietjes voor de gein!

door GEA STOOP.

Als ik voor de deur sta en op de bel druk, vraag ik me af: wie zal het deze keer zijn? De deur gaat open en ik ontmoet Arjan Hoogedoorn, 14 jaar oud en lid van Ons Vinkie Bodegraven.

Arjan kweekt parkieten, Splendids, en grasparkietjes voor de gein. Maar specifiek Splendids. Hij is al zes jaar bezig om te proberen de beste te brengen en vorig jaar is dat gelukt: hij werd eerste in zijn vereniging. Een andere hobby van hem is postzegels verzamelen.

Arjan zit nog op school, de Land- en Tuinbouwschool in Alphen a/d Rijn. Hij doet specifiek tuinbouw, hij wil tuinarchitect worden.

Wij gaan ook nog even naar zijn volière buiten kijken; een leuke ruimte met ook nog andere soorten vogels.

Bodegraven.

Arjan is best trots op zijn vereniging. Er zijn inmiddels, dacht hij, tussen de 14 en 17 jeugdleden. "We zijn begonnen met 5 jeugdleden, maar ... Bodegraven gaat echt uitbreiden". De leeftijd is vanaf ongeveer 6 jaar, maar er zijn er ook van 12 of 14. Arjan behoort tot de oudste. De vereniging doet echt leuke dingen met de jeugd. Verleden jaar is men in Breda geweest en dit jaar zijn ze al wezen kegelen. Maar ze bezoeken ook andere tentoonstellingen. Bodegraven heeft ook een eigen maandblad. Voor de jeugd staat hier ook wat in en zij mogen zelf wat schrijven. Arjan heeft zelf ook wat geschreven over de dag in Breda. Iedereen die meeging heeft eigenlijk een stukje geschreven.

Beurzen.

Samen met zijn vader bezoekt Arjan beurzen, de meeste voor postzegels. Vogelbeurzen vindt hij ook wel leuk, maar hij gaat niet zo graag, omdat hij het zielig vindt, zoals de vogels in lopers of kooitjes zitten. Teveel bij elkaar en soms liggen ze dood in de kooi. Het is veel te vol en te warm op de beurzen en de mensen roken ook nog. Als dat verboden zou worden,

Splendid parkiet (*Neophema splendida*).
Foto: Cees Scholtz.

zou het al een stuk beter zijn. In Boskoop kopen hij en zijn vader meestal alles voor de vogels: zand, zaad, meelwormen, enz.

Hoe is zijn belangstelling voor parkieten ontstaan?

Toen hij nog op de lagere school zat, ging hij eens een keertje naar een vogeltentoonstelling in Alphen a/d Rijn. "Mijn vader had vroeger al eens een volière gehad en ik zei toen: zullen we weer eens een volière opzetten? Mijn vader vond dat goed. Toen zijn we met een paar Bourkes en wat zebra-vinkjes begonnen. Later begon mijn vader een eigen volière en ben ik specifiek met grasparkieten begonnen. Het werd toen al wat interessanter, maar ook moeilijker. Toen zei mijn vader: Begin nou niet gelijk zo moeilijk! Zo ben ik aan Splendids begonnen".

Hoe gaat het nu met de kweek bij jou?

Arjan begint al vroeg in het jaar met de kweek. Dan zijn de vogels voor de tentoonstelling goed op kleur. Hij was een keer wat later begonnen, hij werd toen nog wel eerste. "Maar", zegt hij, "was ik eerder begonnen, dan was de kleur beter geweest". In januari gaan ze in de broedhokken en in februari heeft hij het eerste ei. Hij mag twee jaar meespelen met deze vogels. "Dat is nieuw", zegt hij. Het koppelen van de vogels doet hij in overleg met zijn vader. Hij sorteert nu nog veel op grootte, maar dat hoeft niet. Maar hij houdt van forse vogels. Of schimmel of intensiviteit meespeelt ... dat weet hij eigenlijk niet zo. Hij zal dat eens vragen op de vereniging, daar krijgen ze ook nog begeleiding. In het begin kreeg hij thuis veel folders en informatie. "Ook is al eens iemand hier geweest, die veel verteld heeft over parkieten, en wat ik het beste kon doen. Toen ik ging kopen, is er iemand meegegaan voor advies. Ja, ze begeleiden ons hier goed".

Hoe gaat het nu in de dagelijkse praktijk?

Voor hij naar school gaat, geeft hij ze iedere dag voer en schoon drinkwater. 's Avonds loopt hij ze nog een keer na. Hij maakt geen eigen eivoer, dat koopt hij gewoon in een zak. Ja,

De
sel

schoonmaken dat wordt ook gedaan. Eigenlijk doet zijn vader dat, ... hij mag dat niet van de dokter, hij wordt er wat astmatisch van. Hij wil nu zo'n maskertje kopen, want zijn vader heeft ook z'n eigen vogels en heeft daar ook z'n handen aan vol. Voor in de hokken gebruikt hij schelpzand en in de volièrre aarde, die steeds omgezet moet worden. Het voer betaalt zijn vader, maar als er vogels gekocht moeten worden, betaalt hij deze zelf. Hij verkoopt zijn jonge grasparkieten en dat geld doet hij in een pot. En bij de Splendids verkoopt hij die vogels, die niet geschikt zijn voor de kweek. Voor dat geld koopt hij weer nieuwe Splendids.

Wanneer ik vraag, of hij wel eens aan beukenhout heeft gedacht, omdat dat minder stuift en goed vocht opneemt, is het antwoord: nee. Hij heeft er wel van gehoord, maar er nog niet over nagedacht. Hij wil dat wel eens proberen. In Boskoop zal hij hier eens naar kijken. Ik leg hem uit, dat er beukenhout is te verkrijgen, dat je ook in de broedhokken kunt leggen. "Maar", zeg ik, "er zijn nog veel meer mogelijkheden". Zijn moeder zegt later, dat Arjan meer een genietter is van de vogels dan een schoonmaker. Zijn vader lacht.

Ga je dit jaar aan de tentoonstelling meedoen?

Verleden jaar was hij eerste geworden in zijn vereniging met een Splendid in de wildkleur. De hoofdkleur is groen, rode borst, zijn koppie is donkerblauw met lichtblauw. Andere tentoonstellingen bezoekt hij nu nog niet, misschien later, alleen nog Bodegraven. Hij heeft nog geen informatie gehad over de eerste Jeugd Rayon Tentoonstelling. Deze wordt gehouden in december in Voorburg en hij denkt dat er eerdaags wel bericht over komt. In Bodegraven mag de jeugd onbepaald inzenden; dit wordt voor de jeugd door de vereniging betaald. Dit jaar is het met de kweek slecht gegaan en hij denkt niet dat het wat wordt. Zijn beste man en jong zijn weggevlogen, op de een of andere manier is het deurtje open blijven staan. Ook zijn er drie jongen doodgegaan. Hij is over de kweek van dit jaar niet tevreden, maar gelukkig heeft hij nog jongen van verleden jaar. Terugkijkend weet hij niet, waaraan dat heeft kunnen liggen. Er is goed gesproeid, maar niet te goed. Verleden jaar ging het onwijs goed. Ja, dat was een topjaar, maar dit jaar is het een ramp. Ik heb wel gehoord, dat het bij veel kwekers niet goed ging. Hij weet niet, wat het dit jaar zal

worden op de tentoonstelling. Sommige van zijn vogels zitten soms wat bol en dan weer strak. Nee, hij heeft echt zijn twijfels. Hij wil dit echt goed onderzoeken, want stel je voor dat het besmettelijk is, dan heeft een ander dat ook. Wanneer ik vraag, of hij mestonderzoek heeft laten doen, dan weet hij daar niets over. Ik leg hem uit, dat hij dan wat mest moet oprapen en in een zakje moet doen en bij de dierenarts moet brengen. Die doet voor ongeveer f 5,- dat onderzoek. "Duur is dat niet", zegt hij, maar hij moet dat toch eerst eens verwerken en erover nadenken.

Toekomst.

Wat wil Arjan nog in de toekomst?

"Ik wil graag Halsbanden hebben, maar die krijsen zo en dat zal men in de buurt niet zo leuk vinden. Wat duurdere, die vind ik zo mooi van kleur".

Het interview valt hem mee. We krijgen van zijn moeder nog een lekker kopje koffie en ik spreek met hem af, dat ik het interviewtje opstuur, zodat hij het eerst kan lezen en als hij het goedvindt, wordt het geplaatst.

CÉDÉ

Cédé Eivoer voor kanaries, tropen en wildzang, is nu ook verkrijgbaar in een handige emmer - inhoud: 5 kg.

Cédé Eivoer voor parkieten, papegaaien en kakatoes, is nu ook verkrijgbaar in een handige emmer - inhoud: 5 kg.

THE STANDARD IN QUALITY SINCE 1954

Cédé VOGELVOEDERS BV.
ST. CECILIASTRAAT 2 - 5038 HA TILBURG - TEL. 013/423156 - FAX 013/358861

Beste zwemmers uit de vogelwereld

VOGELS IN SMOKING

door Meindert de Jong.

Er zijn auteurs, die de gewoonte hebben om de pinguïns menselijke eigenschappen toe te kennen wanneer zij over deze vogels schrijven. Dat is niet zo verwonderlijk als men bedenkt, dat vrijwel alle vogels zich ijlings uit de voeten maken als zij door de mens worden benaderd. De pinguïns doen dit niet: zij komen juist naar de bezoekers toe. Onwillekeurig is men in dergelijke gevallen geneigd de pinguïns niet te beschouwen als vogels maar meer als "vogelmensjes", of zelfs als leden van een uiterst primitieve volksstam. Stellig heeft u wel eens uitdrukkingen gelezen als "lompe clowns", "waggelende mannekens", "pompeuze schepsels in rok", "dronken heertjes in deftige smoking" en dergelijke.

Naar het Zuidelijk Halfronnd.

Om deze dieren te zien te krijgen, moeten we naar het Zuidelijk Halfronnd, want op een enkele uitzondering na komen ze niet voor benoorden de Evenaar.

Heel in de verte zien we de dieren al staan; met de kijker kunnen we ze wonderwel observeren. Ontspannen staan de vogels rond te kijken; het verenpakje hangt ietwat slobberig rond de ledematen. Maar het duurt niet lang of zij hebben ook ons in de gaten en prompt is hun nieuwsgierigheid gewekt. Ze veren als het ware als een groep militairen "in de houding" en het tamelijk slecht zittende confectiepakje verandert als bij toverslag in een correct passend maatkostuum. Daar komen ze al aangewageld en inderdaad kan men zich niet aan de indruk onttrekken, te doen te hebben met "deftige heertjes in rok, die de huiselijke haard op gaan zoeken na uitgebreid genoten te hebben van een copieus, rijkelijk "besproeid"

diner". Gemorst is er kennelijk niet; de overhemden zijn smetteloos wit; de jas met de hangende panden, die tijdens de wandeling heen en weer bewegen, is glanzend zwart. Pinguïns lopen rechtop, want de poten zijn zo ver naar achteren geplaatst, dat de romp een vrijwel loodrechte houding krijgt. Maar waarom dan die vreemde, onzekere, waggelende gang? Stellig niet door het nuttigen van "vuurwater", zoals u wel begrepen zult hebben. De oorzaak is deze: de met zwemvliezen verbonden tenen wijzen sterk naar binnen. Wil de vogel zichzelf niet op de tenen trappen - en dat gebeurt nogal eens - dan moet hij de ene voet voor de andere plaatsen. Daardoor ontstaat de draaiende beweging van het lichaam. De snavel is vrij lang, spits en een weinig gebogen, ofschoon dit niet het geval is bij alle soorten. Een staart is bij een aan-

tal soorten slechts rudimentair aanwezig.

Vliegen onder water.

De hangende panden van het rokkostuum zijn de vleugels, maar de vogels kunnen er niet mee vliegen, althans zij kunnen zich er niet mee in de lucht verheffen. Ze lijken op vinnen, die alleen in het schoudergewricht gedraaid kunnen worden; de veren zijn vervormd tot een soort schubben. Trouwens, de gehele body is bedekt met schubachtige veren, die niet in velden zijn ingeplant zoals dat bij andere vogels het geval is, maar egaal zijn verdeeld over het lichaam. Een dikke vetlaag onder de huid heeft de isolerende taak van het verenkleed overgenomen. Hun normale wandelen is bedaard; moeten ze wat vlugger, dan gaat het wandelen over in een soort huppen, dat wel eens is vergeleken met "zaklopende kinderen".

Kleine hindernissen, die zij op hun weg tegenkomen, worden genomen door er over te springen. Dreigt er evenwel echt gevaar, dan laten zij zich pardoos voorover vallen en glijden er vervolgens als een slee vandoor. Ze zetten zich af met snavel, vleugels en poten. Dat sleetjeglijden gaat formidabel snel, maar het is nog niets vergeleken bij de snelheid, die pinguïns onder water kunnen ontwikkelen. Het zijn fenomenale zwemmers! Onder water gebruiken zij hun poten niet als schroef, zoals de meeste duikers plegen te doen, maar zij laten deze ledematen achter zich aanslepen. Hoogstens doen ze een beetje dienst als roer. De pinguïns pagaaien door het zilte nat met hun vleugels, beter gezegd de vinvleugels, de zogenaamde "flippers". De vogels vliegen dus als het ware onder water: zij hebben de lucht geruild voor het water ...

sel

De

De beste zwemmers.

De pinguïns hebben met recht het predikaat "beste zwemmers uit de vogelwereld". Zelfs hun ogen zijn dusdanig ingericht, dat zij goed onder water kunnen kijken. Daar moeten de vogels immers hun voedsel zoeken, dat bestaat uit vissen, garnalen en andere in de zee levende diertjes. Zwemmend liggen de pinguïns erg diep in het water. Ook dan bewegen zij zich voort door middel van de vlerken. Vandaar dat ze wel betiteld worden met "vinduikers" en ook worden ze wel "visvogels" genoemd. Zwemmend in helder water zou men ze kunnen vergelijken met dolfijnen of kleine bruinvissen. Als speelse jonge honden springen ze af en toe uit het water omhoog, want ze moeten uiter-aard bij tijd en wijle even luchthappen. Doorgaans blijven ze niet langer onder water dan een minuut. Ze zijn volkomen onafhankelijk van het weer. Al is de branding nog zo woest en de zee nog zo onstuimig, de vogels hebben er glad maling aan. Wordt het al

te gek, dan schieten ze als torpedo's naar lagere regionen, waar het water wat kalmer is, happen een tijdje later wat frisse lucht naar binnen, om vervolgens weer naar de diepte te roeien.

Vijanden.

Op het vasteland hebben de pinguïns weinig vijanden, althans de volwassen vogels. Eieren en jonge vogels worden nogal eens geroofd door roof-meeuwen en zuidpoolkippen. Maar in het water loeren de doodsvijanden van de pinguïns: de "panthers van de zee", de zeelupaarden, die wel drie meter lang kunnen worden. Verschrikkelijk zijn de slachtingen, die deze dieren aan kunnen richten. Het is dus begrijpelijk, dat de vogels wel eens aarzelen om in het water te tjonpen, maar ook hier is het zo: als er één schaap over de dam is, volgen er spoedig meerdere. Zodra de eerste pinguïn de sprong in het ongewisse zonder kleerscheuren heeft gemaakt, volgt de hele horde.

Hebben zij hun buiken rond gegeten en willen ze weer aan land, dan moeten niet zelden diverse obstakels overwonnen worden. De ijsvloer, die soms wel twee meter boven het wateroppervlak ligt, kunnen ze onmogelijk vliegend bereiken en dus moet het springend. De vogel schat de afstand, duikt, zwemt terug, draait zich op een bepaald punt om en begint te racen op topsnelheid! Vlak bij de ijswand schiet hij als een raket de hoogte in en landt meestal precies op de juiste plaats. Is de schatting niet helemaal correct geweest, dan wil het dier wel eens met een klap tegen de ijswand slaan. Toch ondervindt het hiervan geen nadelige gevolgen, want de schubachtige veren fungeren als voortreffelijke buffers!

De grootste van alle pinguïns is de Keizerspinguïn, maar daarover hoop ik u later meer te vertellen.

WIJZIGING INVOERBEPERKINGEN VOOR BEDREIGDE UITHEEMSE DIER- EN PLANTESOORTEN.

Een mededeling van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Op grond van artikel 10.1.b. van de Europese Verordening (EEG), nr. 3626/82 heeft het EG-CITES 1 Beheerscomité besloten dat de volgende wijzigingen worden aangebracht in de invoerbepalingen voor bedreigde dier- en plantesoorten.

Voor nieuwe maatregelen betekent dit onder meer dat de invoer in Nederland en in andere landen van de Europese Gemeenschap van de vermelde soorten uit de daarbij genoemde landen vanaf de daarbij vermelde datum niet wordt toegestaan.

Het vergunningenbeleid op grond van de Wet bedreigde uitheemse diersoorten en het In- en uitvoerbesluit bedreigde uitheemse dier- en plantesoorten van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij volgt deze internationale afspraken. Het betreft de volgende soorten en landen:

1. Madagascar

- De invoer van *Coracopsis vasa*, de Grote Vasapapegaai uit Madagascar is verboden vanaf 2 februari 1995.

2. Solomon-eilanden

- Het verbod op de invoer van *Cacatua ducorpsi*, Ducorps kakatoe uit de Solomon-eilanden is opgeheven op 2 februari 1995 op grond van een uitvoerquotum van de Solomon-eilanden van 800 dieren.

- Het verbod op de invoer van *Chalcopsitta cardinalis*, de Kardinaallori uit de Solomon-eilanden is opgeheven op 2 februari 1995 op grond van een uitvoerquotum van de Solomon-eilanden van 800 dieren.

3. Tanzania

De invoer van *Poicephalus cryptoxanthus*, de Bruinkoppapegaai en *Poicephalus meyeri*, Meyers papegaai uit Tanzania is verboden vanaf 2 februari 1995.

Op grond van resolutie Conf.8.9 (Kyoto 1992) heeft het Permanent Comité van CITES vastgesteld dat bepaalde landen voor bepaalde diersoorten niet voldoen aan artikel IV van CITES en

dat de invoer derhalve niet dient te worden toegestaan (CITES Notificatie No. 833 van 20 januari 1995).

Het vergunningenbeleid op grond van het In- en uitvoerbesluit bedreigde uitheemse dier- en plantesoorten van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij volgt deze internationale afspraken. Voor een aantal soorten uit bepaalde landen gelden reeds invoerverboden, welke eerder bekend zijn gemaakt.

Daaraan worden de volgende maatregelen toegevoegd:

De invoer van *Tauraco fischeri*, Fischers toerako uit Tanzania is verboden vanaf 20 januari 1995.

1 CITES: Convention on international trade in endangered species (Conventie van Washington).

Noot van de redactie:

In deze mededeling zijn alleen de bepalingen opgenomen die vogels betreffen.